

SEANCES DU MERCREDI 28 MARS 1984
VERGADERINGEN VAN WOENSDAG 28 MAART 1984ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERINGSEANCE DU MATIN
OCHTENDVERGADERING

SOMMAIRE:

CONGES:

Page 2002.

PROJET DE LOI (Discussion):

Projet de loi contenant le budget du ministère des Affaires étrangères, du Commerce extérieur et de la Coopération au Développement de l'année budgétaire 1984;

Interpellations jointes:

- a) De M. R. Gillet au ministre des Relations extérieures sur «le sort réservé à deux ressortissants belges membres de «Médecins sans frontières», emprisonnés au Tchad»;
- b) De M. Humblet au Premier ministre sur «la relance des discussions sur le désarmement nucléaire en Europe».

Discussion générale (suite):

Crédits Affaires étrangères (discussion). — *Orateurs*: M. Tindemans, ministre des Relations extérieures, MM. Van der Elst, Geldolf, p. 2002. — M. Humblet, p. 2012.

MOTION D'ORDRE:

Orateurs: M. Wyninckx, M. le Président, M. De Bondt, p. 2011.Ann. parl. Sénat — Session ordinaire 1983-1984
Parlem. Hand. Senaat — Gewone zitting 1983-1984

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 2002.

ONTWERP VAN WET (Bespreking):

Ontwerp van wet houdende de begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking voor het begrotingsjaar 1984;

Toegevoegde interpellaties:

- a) Van de heer R. Gillet tot de minister van Buitenlandse Betrekkingen over «het lot van twee Belgische leden van de «Artsen zonder grenzen», die in Tsjaad gevangen zitten»;
- b) Van de heer Humblet tot de Eerste minister over «de relance van de besprekingen over de kernontwapening in Europa».

Algemene bespreking (voortzetting):

Kredieken Buitenlandse Zaken (bespreking). — *Sprekers*: de heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen, de heren Van der Elst, Geldolf, blz. 2002. — De heer Humblet, blz. 2012.

MOTIE VAN ORDE:

Sprekers: de heer Wyninckx, de Voorzitter, de heer De Bondt, blz. 2011.

2 feuilles/vellen

279

PRESIDENCE DE M. LEEMANS, PRESIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER LEEMANS, VOORZITTER

MM. Coen et Kevers, secrétaires, prennent place au bureau.
De heren Coen en Kevers, secretarissen, nemen plaats aan het bureau.

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 10 h 05 m.
De vergadering wordt geopend te 10 u. 05 m.

CONGES — VERLOF

MM. Dalem et Bascour, demandent un congé pour raison de santé.
Vragen verlof: de heren Dalem en Bascour, om gezondheidsredenen.
— Ces congés sont accordés.
Dit verlof wordt toegestaan.

MM. Weckx, pour deuil familial; Belot et Canipel, pour devoirs administratifs; Delmotte et J. Wathelet, pour raison de santé, demandent d'excuser leur absence à la présente séance.

Afwezig met bericht van verhindering: de heren Weckx, wegens familiërouw; Belot en Canipel, wegens administratieve plichten; Delmotte en J. Wathelet, om gezondheidsredenen.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving.

ONTWERP VAN WET HOUDENDE DE BEGROTING VAN HET MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN, BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1984

Hervatting van de algemene behandeling

TOEGEVOEGDE INTERPELLATIES:

- a) VAN DE HEER R. GILLET TOT DE MINISTER VAN BUITENLANDSE BETREKKINGEN OVER «HET LOT VAN TWEE BELGISCHE LEDEN VAN DE «ARTSEN ZONDER GRENZEN», DIE IN TSJAAD GEVANGEN ZITTEN»;
- b) VAN DE HEER HUMBLET TOT DE EERSTE MINISTER OVER «DE RELANCE VAN DE BESPREKINGEN OVER DE KERN-ONTWAPENING IN EUROPA»

PROJET DE LOI CONTENANT LE BUDGET DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES, DU COMMERCE EXTERIEUR ET DE LA COOPERATION AU DEVELOPPEMENT DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1984

Reprise de la discussion générale

INTERPELLATIONS JOINTES:

- a) DE M. R. GILLET AU MINISTRE DES RELATIONS EXTERIEURES SUR «LE SORT RESERVE A DEUX RESSORTISANTS BELGES MEMBRES DE «MEDECINS SANS FRONTIERES», EMPRISONNES AU TCHAD»;
- b) DE M. HUMBLET AU PREMIER MINISTRE SUR «LA RELANCE DES DISCUSSIONS SUR LE DESARMEMENT NUCLEAIRE EN EUROPE»

De Voorzitter. — Wij hervatten de algemene behandeling van het ontwerp van wet houdende de begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, met het onderzoek van de kredieten «Buitenlandse Zaken».

Nous reprenons la discussion générale du projet de loi concernant le budget du ministère des Affaires étrangères, du Commerce extérieur et de la Coopération au Développement, par l'examen des crédits «Affaires étrangères».

Het woord is aan minister Tindemans.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren, ik heb mij voorgenomen vandaag bij wijze van inleiding tot het debat over de begroting van Buitenlandse Zaken drie thema's te behandelen: Europa, de Oost-Westverhoudingen, het Midden-Oosten.

Daags na de Europese Raad van Athene begin december 1983 had ik het genoegen aan de Senaat de omstandigheden en de context te beschrijven waarin het toen tot een mislukking is gekomen. Een week na de Europese Raad te Brussel sta ik hier opnieuw en moet ik mededelen in welke omstandigheden ook deze vergadering niet is geslaagd. De bijeenkomst van gisteren van de ministers van Buitenlandse Zaken enerzijds en de ministers van Landbouw anderzijds, bracht evenmin verbetering. Twee opeenvolgende vergaderingen van de Europese Raad hebben dus niet tot een beslissing kunnen leiden. Een beter bewijs van de ziekte van Europa kan ik u niet geven.

Velen hadden nochtans gedacht dat wij dit keer zouden slagen, niet in het minst omdat één van de moeilijke dossiers, namelijk de landbouwhervormingen, door de ministers van Landbouw tot een goed einde scheen te zijn gebracht. Maar het heeft niet mogen baten.

Waar liggen de moeilijkheden? Ik hoef u niet te zeggen dat de vragen grosso modo dezelfde zijn gebleven, ook al zijn er belangrijke nuances waar te nemen op het ogenblik. Het pakket van Stuttgart — herinner u juni 1983 — was samengesteld uit vijf substantiële dossiers, namelijk de beheersing van de landbouwwuitgaven, de uitbreiding van de Europese Gemeenschap, het vraagstuk van de budgettaire onevenwichten, met

andere woorden het Britse probleem, de verhoging van de eigen middelen en de nieuwe beleidsvormen.

Hoe zag de situatie eruit op de vooravond van de Europese Raad van Brussel, die op 19 en 20 maart werd gehouden, en waar staan wij op het ogenblik?

De landbouwproblematiek leek voor een groot deel opgelost te zijn. Er waren eigenlijk geen technische moeilijkheden meer over de twee zwaarste problemen, de produktiebeperking in de zuivelsector en de zogeheten monetaire compenserende bedragen. Allen nog het Ierse probleem en in mindere mate een taks op oliën en vetten werden aan de regeringsleiders voor een beslissing voorgelegd. De centrale vraag, die dienaangaande aan die leiders werd gesteld, kwam in feite hierop neer: in welke mate mag Ierland een uitzonderingsregime genieten en in welke mate is men bereid er de zware financiële kosten van te dragen?

In feite kwam het hier op neer dat men voor de zuivelproduktie een quotasysteem wou invoeren en dat men voor de Lid-Statens als referentiejaar 1981 zou nemen, terwijl gevraagd werd voor Ierland 1983 te nemen en dan eventueel na te gaan of aanpassingen daarop nog nodig waren.

Wat de uiteindelijke resultaten nu ook mogen zijn, men zal er ongetwijfeld voor de eerste maal in geslaagd zijn — indien tenminste die voorstellen worden aanvaard — de steeds stijgende trend van de landbouwuitgaven af te breken. De financiële discipline kreeg, mede onder stimulans van president Mitterrand, een vrij grote betekenis. Men wil namelijk aan de Lid-Statens en dan vooral aan het Verenigd Koninkrijk en de Bondsrepubliek, een politieke garantie geven dat de Gemeenschap voortaan wel degelijk in staat zal zijn om haar begroting beter in de hand te houden. Dergelijke discipline geldt zowel voor de landbouw als voor de andere uitgaven. Het dient gezegd dat de Raad zelf, dus niet alleen het Europese Parlement, zoals men soms beweert, op dat terrein niet zonder zonde is. De Lid-Statens zijn het eens over het principe van dergelijke discipline. Het gaat hoofdzakelijk om een politiek engagement, maar niet alleen om zulk engagement. Daarbij worden noch de bestaande budgettaire procedure, die verdragrechtelijk is vastgelegd, noch de bevoegdheid van de commissie en deze van het Europese Parlement eigenlijk aangetast. Maar nog eens, er is nog altijd geen uiteindelijke beslissing.

Het Brits probleem was en is nog steeds het dossier waarrond alles draait. Iedereen in Europa zal nu wel weten dat de Britse regering meer in het Europese budget steekt dan dat zij eruit ontvangt en dat zij een reële terugbetaling vergt. Het is op het ogenblik gewaagd cijfers of percentages te noemen, omdat de visies hieromtrent, ook wat de berekening betreft, of de factoren die moeten in aanmerking worden genomen, sterk uit elkaar lopen. Ik hoef u niet te zeggen dat er fundamentele meningsverschillen bestaan over de manier waarop dit alles moet behandeld en berekend worden. De grootste moeilijkheid ligt in de vraag of men moet werken met een blijvend stelsel, wat door de Britse Premier het *durable system* wordt genoemd, of met een pragmatische oplossing, ook anders genoemd een ad-hocoplossing.

Ook gisteren, op de vergadering van de ministers van Buitenlandse Zaken die belast waren met de zaken die op de top vorige week niet tot een goed einde konden worden gebracht, kwam geen oplossing. In enkele woorden gezegd ging het hierom: op de Brusselse top van vorige week is op een bepaald moment een voorstel geformuleerd namens negen Lid-Statens. De woordvoerder over dat voorstel was de Duitse kanselier Kohl, die door de andere leden ertoe werd verzocht, het te formuleren. Het voorstel was: wij aanvaarden, de negen Lid-Statens, dat een bedrag van 1 miljard rekeneenheden gedurende vijf jaar aan Groot-Brittannië zou worden terugbetaald. Daarna zou « een systeem » van toepassing worden. Dit voorstel is door de Britten afgewezen. Gisteren zijn er twee nieuwe voorstellen gedaan die erop neerkwamen dat de periode zou worden ingekort, het zou dus niet langer gaan om vijf jaren. Voor 1984 zou men een bedrag van 1 miljard rekeneenheden aanvaarden en vanaf 1985, op basis van het bedrag voor 1984, zou « het » systeem worden toegepast. Dat systeem staat beschreven in het document dat de basis vormde van onze besprekingen vorige week op de Europese top, maar zoals met alle dergelijke formules of stelsels staan er een aantal onbekenden in, wiskundig uitgedrukt met x en y , die nog moeten worden ingevuld.

Toen dit verworpen werd hebben wijzelf voorgesteld nog een stap te zetten in de richting van Groot-Brittannië, namelijk door voor 1983 als fictief bedrag 1 miljard rekeneenheden te aanvaarden, voor 1984 het forfaitaire bedrag van 1 miljard rekeneenheden en onmiddellijk het stelsel toe te passen in 1985. Dit zou, volgens alle berekeningen, een bijkomend voordeel voor Groot-Brittannië hebben opgeleverd, hoeveel juist kan natuurlijk niet direct berekend worden. Dat zou blijken in 1984.

Ook dat voorstel werd door Groot-Brittannië verworpen, zodat gisteravond een echte crisissfeer heerste en een grote ontstemming bij een aantal delegaties die niet goed meer inzien hoe zij hun Parlement kunnen overtuigen van de noodzakelijkheid nog verder te gaan. Dit was de sfeer waarin gisteravond de vergadering is geëindigd. Er heeft daarna nog een vergadering uitsluitend met de ministers, zonder medewerkers, plaatsgevonden. Die vergadering was de weerspiegeling van het onbehagen dat op dit ogenblik algemeen heerst in de Europese Economische Gemeenschap.

Er komt nog — ik moet u dat ook mededelen — dat sommige delegaties er terecht hebben op gewezen dat een blijvend stelsel in feite een wijziging van het verdrag van Rome betekent. De landen zijn toetreden tot de Gemeenschap zonder dat die bepalingen mee dienden te worden goedgekeurd. Als men dus nu, naar aanleiding van een begrotingsbetwisting tot dergelijke stellingen komt, betekent zulks inderdaad een voorstel tot wijziging van het verdrag.

Een delegatie heeft gisteren ieder toekomstig akkoord inzake het stelsel afhankelijk gemaakt van twee dingen. Eerst moet verduidelijking worden gegeven over wat in het document van het voorzitterschap van vorige week stond — dat was trouwens de basis van de bespreking — namelijk, dat in de toekomst bij de berekeningen en voor de formule waarover ik het had, meer zou worden rekening gehouden met en geconcretiseerd worden, wat men verstaat onder de welvaartsverschijnselen in de Lid-Statens. Men zou dat stelsel bijgevolg baseren op welvaartsindicatoren! Hoe zal men de welvaart in de Lid-Statens berekenen om op grond daarvan de bijdrage en het interveniëren in de bijdrage, die terug zou gaan naar Groot-Brittannië, te bepalen?

Ten tweede, is er de verhoging van de eigen middelen. Daarvan hangt de toekomst van de Gemeenschap af, vermits die eigen middelen nu bijna uitgeput zijn. De verhoging daarvan, namelijk de BTW, die in onze parlementen moet worden besproken, zou dus eventueel terzelfder tijd met de verdragswijziging aan de nationale parlementen worden voorgelegd. Voor een blijvend stelsel vinden sommigen dit noodzakelijk.

Wij zouden ons dus uitspreken over wat nu wordt beschouwd als een verdragswijziging, namelijk wat men een blijvend stelsel noemt, tegelijkertijd met een verhoging van de eigen middelen.

Het zou ons te ver leiden om daar nu dieper op in te gaan. Het is belangrijk te weten dat de Duitse delegatie niet meer bereid is om op de vroegere wijze bij te dragen in de Europese begroting en blijkbaar ook niet voor 100 pct. wenst bij te dragen in de terugbetaling aan Groot-Brittannië. Mochten wij gisteren een akkoord hebben bereikt dan was de Duitse delegatie wel bereid geweest om in de terugbetaling aan Groot-Brittannië, wat haar aandeel betrof, tot de twee derde van haar normale aandeel te gaan. Dit belooft 36 pct. van het geheel. Dit betekent dat Duitsland minder zou betalen dan zijn traditioneel aandeel van 36 pct. en dat de andere Lid-Statens dus meer zouden moeten terugbetalen, wil men het geheel kunnen realiseren.

De Duitse houding berust op de redenering dat de Bondsrepubliek de grootste nettobetaler is en dat, indien men voor de Britten bepaalde uitzonderingssituaties wil creëren, de Duitse regering ook het recht heeft bepaalde eisen te stellen.

De Gemeenschap beschikt dit jaar niet meer over voldoende geldmiddelen om haar verplichtingen na te komen, onder meer de verplichtingen die voortspruiten uit de landbouwpolitiek, maar — ik wil daar nu niet verder op ingaan — het zou ook kunnen dat wij binnen afzienbare tijd de ambtenaren van de EEG niet eens meer kunnen betalen.

Het eventueel tekort aan financiële middelen voor 1984 en 1985 werd nog niet besproken. Ongetwijfeld zal hierover de komende maanden een moeilijke discussie volgen. Het gaat namelijk over het volgende. Vorige week scheen een akkoord zich af te tekenen over een verhoging van de eigen middelen. Het was geenszins denderend.

Op het ogenblik is de bijdrage 1 punt BTW, naast de douanerechten en de heffingen. Vandaar dat men nog al eens de vergissing begaat met te spreken van 1 pct. BTW, het is eigenlijk 1 punt BTW. Op 1 januari 1986 zou men komen tot 1,4. Eventueel, als de unanimité aanwezig is en een aantal voorwaarden zijn vervuld, zou men op 1 januari 1988, overgaan tot 1,6. Ieder land zou dit moeten doen volgens eigen constitutionele vereisten.

In feite zou men meestal tweemaal voor het nationale Parlement moeten komen. Ik hoef niet te zeggen welke risico's daaraan zijn verbonden. Het gaat hier immers om een hogere bijdrage van de Lid-Statens aan de Gemeenschap. Men moet met zijn tien akkoord gaan of er kan geen verhoging tot 1,4 — hoewel dit wel aanvaard schijnt te zijn — of tot 1,6 worden toegepast.

Hoe zullen, als de middelen zijn uitgeput, de uitgaven van de Gemeenschap moeten worden gefinancierd tot 1 januari 1986, vermits op dat ogenblik slechts een verhoging tot 1,4 zal ingaan? Hoe dat dient te gebeuren is tot op heden niet ernstig besproken. Eerst moet er een beslissing vallen over de verhoging van de eigen middelen voor de Gemeenschap. Een dergelijke beslissing moet aan de parlementaire goedkeuring worden onderworpen.

Met tien Lid-Staten is er ongeveer één tot anderhalf jaar nodig om technisch tot een verhoging van 1,4 of 1,6 van de BTW-bijdrage te kunnen komen. Maar ook daarover is men het tenslotte niet eens geworden mede wegens het feit dat dit gebonden is aan de oplossing van andere dossiers.

Zoals in Athene is de uitbreiding van de Gemeenschap tot Spanje en Portugal niet aan bod gekomen. Maar, er scheen geen verzet meer te zijn. Het bleek mogelijk te zijn en data werden vermeld waarop de besprekingen beëindigd zouden dienen te zijn en waarop het lidmaatschap zou kunnen volgen. Men mag dus van de veronderstelling uitgaan dat de onderhandelingen met deze landen, volgens hun eigen kenmerken, voort zullen worden gezet en dat de streefdatum om de besprekingen af te ronden tegen het einde van dit jaar, tegen 1 september of later, behouden blijft. Dit zal de toetreding van Spanje en Portugal dan ook mogelijk maken op 1 januari 1986.

Nieuwe beleidsvormen komen tenslotte in de huidige omstandigheden nog amper aan bod, ook al werd erover gesproken.

In Stuttgart was er een algemene consensus waar te nemen dat de landbouwhervormingen en de engagementen op financieel vlak slechts konden worden overwogen op voorwaarde dat men een nieuwe relance aan de Gemeenschap zou geven.

Op dit vlak werd nog niet veel gerealiseerd behoudens enkele teksten die ongetwijfeld blijf geven van goede bedoelingen. Die grote relance, waarvan nog sprake was in Stuttgart, is nog niet voor vandaag.

Er is op het ogenblik geen enkel akkoord omdat in de huidige context partiële akkoorden hoe langer hoe moeilijker worden. Ik blijf nochtans de mening toegedaan dat een formele overeenkomst over het totale landbouwpakket de zaken zou vergemakkelijken. Het is echter ook duidelijk dat de financiële dossiers een eventueel landbouwakkoord niet in de weg mogen staan.

Deze nogal sombere beschrijving van de problemen waarmee wij nu geconfronteerd worden, toont helaas, de onmacht van Europa aan, en dit juist op een ogenblik dat wij onze krachten zouden moeten samenbundelen om als entiteit te kunnen optreden en ons op politiek en economisch vlak waar te kunnen maken.

Wij moeten de Europese eenmaking op het ogenblik realistisch blijven bekijken. De Tien zullen ertoe verplicht zijn eerst hun interne problemen op te lossen. Men kan moeilijk ontkennen dat er weinig bereidheid aan den dag wordt gelegd om tot echte en duurzame oplossingen te komen. Vooral het laatste jaar, vooral sedert Stuttgart, zit men vastgeankerd in eigen nationale stellingnamen. Men baseert zich praktisch uitsluitend op nationale berekeningen, en de perspectieven voor een verdere uitbouw van de Gemeenschap zijn tot een minimum teruggebracht. Het drama van Europa is haar onmacht om een eigen en gemeenschappelijk beleid te ontwikkelen.

Is dat Europa nog wel bereid de nodige inspanningen daartoe te leveren? Of hebben wij nog wel dezelfde inzichten in wat Europa zou dienen te zijn?

Terecht heeft de Eerste minister onlangs nog gezegd dat wij in Europa sedert vijf jaar verzanden in dezelfde dossiers, daar waar wij geconfronteerd worden met fundamentele problemen als daar zijn: een onrustwekkende werkloosheid, een stagnerende economie, een steeds groeiend verlies aan concurrentiekracht, vooral dan ten aanzien van economische grootmachten zoals de Verenigde Staten en Japan.

Ik hoef u niet te zeggen dat dit het meest schrijnend tot uiting komt in de sector van de nieuwe technologieën. Vooral in deze sector hebben de Lid-Staten er alle belang bij in gemeenschappelijk verband te handelen; indien ze het alleen willen beredderen zal hun achterstand tegenover deze grootmachten enkel maar toenemen.

Op het vlak van de internationale politiek verliezen de Europese Tien meer en meer hun geloofwaardigheid. In Athene, en nu in Brussel, is duidelijk bewezen dat een politiek Europa slechts zijn slagkracht zal kunnen vinden indien het voldoende gedragen wordt door een samenhangend economisch-commercieel beleid. Daarom is het ook zo belangrijk dat wij eindelijk verlost geraken van het huidige communautair *conten-*

tieux, ten einde ook internationaal de plaats te kunnen innemen die ons toekomt.

De vraag is: hoe moet het nu in de nabije toekomst? Het is duidelijk dat men opnieuw de weg zal moeten opgaan van zowel bilaterale als multilaterale contacten om toch maar het tij te doen keren. Men kan niet meer beweren, zoals na de vergadering van Athene, dat de overdreven techniciteit van de dossiers aan de basis ligt van de mislukkingen. Thans gaat het in essentie om de politieke bereidheid van de Lid-Staten de huidige geschillen zo spoedig mogelijk te regelen en op die manier een nieuwe start van de Gemeenschap mogelijk te maken.

Je voudrais vous entretenir maintenant des relations Est-Ouest et du désarmement.

En matière de relations Est-Ouest, l'année 1983 a vu l'accroissement des tensions qui se sont développées à la suite de la décision des membres de l'Alliance atlantique d'implanter sur notre continent, à défaut d'une solution négociée, des armes à moyenne portée qui restaureraient le couplage avec l'arsenal stratégique américain. Comme vous le savez, cette décision a été prise dans le but de dissuasion vis-à-vis de la menace spécifique que faisaient planer sur l'Europe les déploiements soviétiques des SS-20.

Le nécessaire ayant été ainsi fait pour préserver notre sécurité à court terme, il devenait indispensable de nous pencher également sur le moyen et le long terme. Or le rapport Harmel, qui forme la base de la doctrine de paix de l'Alliance atlantique, reconnaît que seule une politique d'ouverture et de dialogue peut assurer la paix à long terme.

C'est pourquoi j'ai proposé au Conseil des ministres de l'Otan, en décembre 1983, d'entreprendre une concertation entre alliés sur l'élaboration d'une politique cohérente et durable des relations avec les pays du bloc communiste. Une première étude sur ce sujet est en cours de préparation et sera remise au Conseil des ministres qui se réunira à Washington à la fin du mois de mai. Il s'agit d'une étude approfondie sur la détente: son histoire, sa signification pour les deux parties et la perception qu'en a l'autre, ses limitations et ses possibilités réalistes.

Il faut bien reconnaître que les espoirs que l'Occident avait placés dans ses tentatives précédentes de détente ont été cruellement déçus: la coexistence pacifique, annoncée par Khroutchchev et qui avait culminé dans le « printemps de Prague » et l'optimisme du rapport Harmel, a brusquement révélé ses limitations lors de l'invasion de la Tchécoslovaquie et du triomphe de la « souveraineté limitée » qu'impliquait le principe d'internationalisme socialiste.

Un nouveau départ avait été donné à la détente par l'élaboration de la Conférence sur la sécurité et la coopération de l'Europe, la CSCE, qui avait trouvé un couronnement à Helsinki, en 1975. Cette dernière tentative d'établir un ordre international basé sur le respect du droit international et de principes essentiels de bon voisinage entre États et sur le respect de la dignité humaine, s'est enlisée avec l'invasion de l'Afghanistan et les événements de Pologne.

Ces deux échecs ont clairement démontré les faiblesses et les insuffisances de notre conception de la détente. Celle-ci péchait sans doute par excès d'idéalisme: l'Occident en attendait trop et ne tenait pas compte des réalités politiques et idéologiques de l'autre côté.

En outre, il y a sur la réalité soviétique, des perceptions fort différentes, par exemple, celle des Américains, celle des Allemands et celle des pays nordiques; ces différences d'évaluation peuvent mener à des politiques divergentes. Un exercice de réflexion en commun pourrait, dans une certaine mesure, harmoniser ces vues. Tout renforcement de la compréhension et de la cohésion entre alliés ne peut être que bénéfique à la paix dans la mesure où l'amélioration des relations Est-Ouest passe d'abord par l'amélioration des relations Ouest-Ouest.

Le processus de la CSCE a joué un rôle central dans la politique de détente des années septante. Une des principales causes de l'échec de cette politique vient d'ailleurs du non-respect par certains pays des dispositions essentielles de l'Acte final d'Helsinki.

Cela ne signifie pourtant pas qu'il faille « jeter le bébé avec l'eau du bain » et abandonner un forum, valable en soi, lorsqu'une partie des membres ne respecte pas les règles du jeu. On n'abandonne pas le Code de la route parce qu'il y a des contrevenants!

De fait, le processus de la CSCE a donné naissance, lors de la récente réunion de Madrid, à une nouvelle lignée de négociations sur les mesures propres à renforcer la confiance et la sécurité et sur le désarmement. La conférence de Stockholm, qui traite de la première phase de ces négociations, ne vise pas à refaire le travail déjà accompli par d'autres, mais bien à promouvoir un meilleur climat de confiance qui permette la

réalisation d'un désarmement véritable. La course aux armements est le résultat direct des tensions politiques et de la crainte mutuelle. Nous devons donc nous attaquer aux racines du mal, soigner la maladie et non les symptômes: diminuer les tensions, surmonter les méfiances. Cependant, cet effet ne sera productif que s'il est mutuel, c'est-à-dire fourni d'égale façon par les deux parties. La confiance, pas plus que le désarmement, ne peut être unilatérale: ce serait un marché de dupes dont le perdant serait la paix.

Pour réaliser notre objectif il est donc nécessaire de procéder par petits pas, d'apporter de petites pierres à la construction d'une base aussi large et solide que possible pour y bâtir ensuite notre édifice. La base, c'est la confiance; l'édifice, c'est la diminution des tensions; le couronnement, c'est la paix dans la sécurité et dans la liberté.

Les petites pierres que l'Occident a apportées d'emblée sont une série de mesures limitées mais réalisables. Elles sont destinées à créer une plus grande transparence dans les activités militaires et à permettre de mieux les prévoir afin de réduire le risque d'attaques par surprise, de diminuer la menace de conflit armé en Europe résultant de malentendus et d'appréhensions erronées et d'empêcher l'utilisation de la force à des fins d'intimidation politique.

Ces mesures ont été les premières à avoir été officiellement proposées à la Conférence et ont été suivies par une proposition roumaine. L'URSS et les autres pays du pacte de Varsovie n'ont pas encore pris d'initiative formelle. Cette passivité relative est conforme au contexte général de l'examen interne auquel l'URSS et ses partenaires ont, tout comme nous-mêmes, soumis l'avenir des relations Est-Ouest.

Le 9 mars, le groupe des pays neutres et non-alignés, les NNA, a finalement présenté un document intitulé: « Proposition sur des mesures de confiance et de sécurité ».

Bien qu'une initiative des NNA ait été attendue dès le début de la CDE, il a donc fallu presque deux mois pour qu'elle voie le jour, ce qui indique que ces pays ont dû surmonter de sérieuses divergences de vues.

Dans l'ensemble, nos réactions à la proposition des NNA peuvent être assez positives, en attendant l'examen approfondi qui est évidemment nécessaire.

Comme prévu, la conférence de Stockholm a interrompu ses travaux le 16 mars.

En évaluant la première session de la CDE, il est permis de dire qu'elle s'est déroulée dans une assez bonne atmosphère. En fait, la volonté de s'efforcer de parvenir à des résultats positifs existe chez tous les participants.

La préparation de la deuxième session, qui s'ouvrira dans six semaines, s'effectuera principalement au sein de l'Otan dont le conseil tiendra une réunion spéciale le 3 mai 1984.

Toutefois, je voudrais souligner qu'elle incombe aussi aux Dix. Ceux-ci, dans le cadre de leur coopération politique, pourraient jouer un rôle utile dans l'élaboration de la tactique occidentale, dans la perspective d'une orientation et de progrès de la CDE, en accord avec nos vues sur la nature et les objectifs de cette conférence ainsi que sur l'ensemble du processus de la CSCE.

Egalement dans le cadre de la CSCE vient de s'ouvrir, à Athènes, une réunion sur le règlement pacifique des différends.

La tenue de cette réunion, peu après la conférence de Madrid, présente un intérêt politique certain dans la mesure où les Dix sont attachés à ce que la poursuite du processus de la CSCE ne se limite pas aux questions militaires — CDE — mais porte également sur les autres domaines couverts par l'acte d'Helsinki.

Lors de la réunion de Montreux, en 1978, qui faisait suite à une initiative suisse dans la CSCE, aucun résultat concret n'avait pu être atteint sur cette question. Deux courants principaux de pensée se sont opposés: les pays de l'Est ne voulaient aboutir qu'à un système de consultations obligatoires entre Etats, parties à un différend; les autres délégations admettaient le principe du règlement des différends par un tiers, les Occidentaux accordant, avec des nuances, la préférence à la procédure d'arbitrage.

La Belgique estime que pour être acceptable, le système de règlement des différends à élaborer doit présenter les caractéristiques suivantes: Il doit être utile; il ne doit pas affaiblir les systèmes existants; il doit accroître le respect du droit international; il doit comporter certains éléments obligatoires; il doit consacrer le recours préférentiel à l'arbitrage.

Une position commune des Dix à Athènes serait souhaitable. Dans cette perspective, les Dix vont préparer un avant-projet de proposition commune, sur la base des critères mentionnés ci-dessus.

Au cours de ce mois, les négociations MBFR qui se tenaient à Vienne sur les forces conventionnelles furent heureusement reprises, après une interruption temporaire. Le rôle qu'ont joué nos représentants dans cette reprise du dialogue n'est pas du tout négligeable.

Il s'agit, au fond, de la question simple, mais inévitable, de savoir si le pacte de Varsovie est disposé à entamer, avec les pays membres de l'Otan, la réduction de l'énorme concentration de troupes en Europe centrale, de plus de deux millions d'hommes.

Je dis bien entamer, afin d'indiquer clairement qu'il s'agirait là d'un premier pas vers une détente militaire généralisée. Vous savez que l'Ouest a donné, il y a plus de quinze ans, la première impulsion dans cette direction. Vous n'ignorez pas non plus que de cet objectif, rien n'a malheureusement encore été réalisé sur le terrain.

Dans cette entreprise, l'Occident a toujours dû choisir entre deux possibilités. Il pouvait tendre à une solution vague et purement formelle des problèmes en question, une déclaration d'intention politique par exemple, qui ne modifierait rien aux rapports de force défavorables à l'Ouest sur le plan conventionnel. Les partenaires de l'Otan se sont pourtant prononcés sciemment en faveur de négociations portant sur le contenu, comme ils ont d'ailleurs continué de le faire lors de discussions ultérieures avec les pays de l'Est.

Les deux parties sont récemment parvenues à un accord portant la réduction des troupes à un plafond commun de 900 000 hommes.

L'Occident ne cesse cependant d'exiger un accord crédible à tout niveau, sans ambiguïté, et vérifiable.

Si l'on ne se tient pas à ces conséquences logiques, l'objectif, déjà limité en soi, de réduction des effectifs de 10 à 15 p.c.t. perd toute son importance.

Du point de vue de ce choix de politique dur mais honnête, l'Occident considère qu'il est logique que les deux camps s'informent mutuellement sur leur force numérique actuelle, c'est-à-dire avant les réductions dans la zone.

Afin de préserver l'équilibre, l'Occident a élaboré en 1982 un programme selon lequel les retraits des troupes devaient se dérouler parallèlement.

Il s'agit de respecter ces niveaux par la suite et de lever tous les doutes relatifs à leur accomplissement. D'où l'importance des mesures associées appelées à garantir la transparence et la crédibilité des réductions proprement dites.

Il est donc faux d'affirmer que les dix années de négociations laborieuses à Vienne n'ont rien produit.

Il faut même avouer qu'au cours de la dernière session d'automne — jusqu'au 15 décembre 1983 — et nonobstant la dégradation générale des relations Est-Ouest, un travail particulièrement utile fut accompli au niveau de la vérification et des mesures associées en général, sujet dont l'autre partie ne voulait même pas entendre parler, il y a quelques années. L'Occident élaborera d'ici peu de nouvelles idées qui prennent en considération le récent apport des différents interlocuteurs.

Les discussions portant sur la MBFR sont importantes mais ne constituent, à mon avis, qu'une partie du dialogue Est-Ouest. C'est pourquoi nous sommes partisans de la reprise générale de ce dialogue, c'est-à-dire également en matière de désarmement nucléaire.

L'action de la Belgique en matière de désarmement s'exerce également dans le cadre des Nations Unies et, en particulier, au sein du Comité du désarmement de Genève qui a pris, depuis cette année, le nom de conférence.

Cet organe unique de négociation est, lui aussi, victime de cette « crise de multilatéralisme » dont j'ai fait un des thèmes principaux de mon intervention à la dernière assemblée générale de l'Onu. Si, après cinq ans, le bilan de ses activités est aussi maigre, cela tient moins, je le crois, à un excès d'ambition qu'à un défaut de réalisme dans l'approche. Le désarmement général et complet, l'élimination complète des armements nucléaires sont des ambitions légitimes, et il faut continuer de s'en inspirer. Par contre, vouloir les satisfaire immédiatement et par les voies les plus radicales, sans souci d'étapes intermédiaires, sans créer d'assises stables sur lesquelles bâtir cette confiance mutuelle qui est la condition indispensable de tout désarmement véritable, c'est mal choisir ses priorités.

C'est là notre conviction et notre action s'en est inspirée.

Je songe, par exemple, au thème majeur de la prévention de la guerre nucléaire, qui est au premier rang de nos préoccupations.

Au mois de juin dernier, j'ai moi-même présenté au Comité du désarmement un projet consistant à rassembler, dans une série d'accords internationaux, les mesures propres à assurer la transparence des dispositifs des puissances nucléaires, à conjurer le risque de déclenchement accidentel d'un conflit nucléaire, à maintenir ouverts les canaux de communication en cas de crise, etc. Certains accords bilatéraux existent déjà dans ce domaine, mais il serait extrêmement utile d'en développer la portée, de les harmoniser, de les étendre à toutes les puissances nucléaires. Il s'agirait peut-être d'un progrès modeste, mais au moins d'un progrès réel.

Au cours de cette même session, et cette année encore, nous avons pris sur nous de proposer un cadre de discussion structurée sur ce même thème de la prévention de la guerre nucléaire, et cet effort semble sur le point de porter ses fruits.

Significative également est l'insistance que nous mettons à réclamer la priorité pour la négociation d'une convention d'interdiction absolue de l'arme chimique. Si besoin était, les nouvelles alarmantes qui nous parviennent de la région du Golfe persique devraient encore renforcer ce sentiment d'urgence.

La Belgique ne connaît que trop ce que sont les horreurs de la guerre chimique — et le mot *ypérite* est là pour nous le rappeler — mais, par-delà ces horreurs, un principe fondamental est ici mis en cause: celui du respect des conventions internationales. S'il devait s'avérer que les dispositions du protocole de Genève de 1925 qui interdit la guerre chimique, ne s'appliquent que *rebus sic stantibus*, c'est tout l'édifice des conventions de désarmement qui risquerait de s'effondrer.

C'est peut-être ici l'occasion de le noter: la fragilité du Protocole de 1925 vient, en partie, de ce qu'il est dépourvu d'un mécanisme de vérification internationale. Nous sommes les premiers à nous en être préoccupés puisque, dès 1982, à la deuxième session spéciale de l'Onu sur le désarmement, nous avons présenté un projet de système de vérification de non-usage des armes chimiques.

Une autre faiblesse du protocole de Genève, c'est de n'être finalement qu'un accord de non-usage en premier des armes chimiques, qui n'empêche ni leur fabrication, ni leur stockage. Pour nous, il est nécessaire, dans ce cas comme dans celui des armes nucléaires, de s'attaquer au nœud du problème, c'est-à-dire aux armes elles-mêmes.

C'est pourquoi il est plus que temps, et nous l'avons maintes fois dit, que la Conférence du désarmement s'attache à mener à bien, et dans les délais les plus courts, la négociation d'une convention d'interdiction générale des armes chimiques. La Belgique est en faveur d'une telle condition et je m'emploie personnellement à créer les conditions nécessaires à la réussite de ces négociations.

Mijnheer de Voorzitter, dames en heren, om te besluiten zou ik nog een woord willen zeggen over het Midden-Oosten.

De toestand in het Midden-Oosten blijft een bron van grote bezorgdheid. Men kan drie spanningshaarden onderscheiden — Libanon, het Israëlisch-Arabisch conflict en de oorlog tussen Irak en Iran — die op zichzelf, maar ook door de weerslag van het ene conflict op het andere, zeer ernstig kunnen worden genoemd.

Het mislukken van de tweede Nationale Verzoeningsconferentie, die van 12 tot 20 maart jongstleden te Lausanne plaats had, heeft de hoop op een spoedige oplossing van het Libanese drama doen wegvlijen. Maar misschien was het wat te ijdel reeds na negen dagen een consensus te verwachten over een intern conflict dat reeds negen jaar aansleept en in zeer grote mate verergerd werd door buitenlandse inmengingen, die tengevolge van de Israëlische invasie van Libanon in juni 1982 en de rol die Syrië er nog steeds speelt, zijn toegenomen.

De deelnemers aan de conferentie zijn het slechts eens kunnen worden over een compromis dat, in hoofdzaak, in de eerste plaats een algemeen staakt-het-vuren en de uitwerking van een veiligheidsplan omvat, en daarnaast in de oprichting van een institutionele commissie voorziet die een grondwetsherziening moet voorbereiden voor het toekomstige Libanon. Indien de kanonnen eindelijk zouden zwijgen, zou in de eerstvolgende maanden de derde fase van de Verzoeningsconferentie kunnen plaatshebben.

België hecht, evenals zijn partners van de Tien, een groot belang aan het herstel van de onafhankelijkheid, soevereiniteit, eenheid en territoriale integriteit van Libanon.

Wij hopen dat een regering van nationale eenheid, gesterkt door de steun van het Libanese volk, erin zal slagen in het hele land een duurzame vrede tot stand te brengen en een rechtvaardige oplossing te vinden voor zijn binnenlandse problemen. Maar het herstel van de Libanese

soevereiniteit vereist ook dat dadelijk werk wordt gemaakt van de terugtrekking van de buitenlandse troepen die zich op Libanese grondgebied bevinden.

Nu reeds komt België de mensen die in Libanon op de vlucht zijn, te hulp door het verstrekken van spoedpakketten met dekens, klederen en geneesmiddelen. België verbindt zich ertoe, wanneer de tijd daartoe is gekomen, bij te dragen tot de heropbouw van Libanon, want de bevolking daar ziet ongeduldig uit naar een toekomst zonder al het leed dat voortgesproten is uit het Israëlisch-Arabisch conflict.

Het Midden-Oostenprobleem blijft helaas bestaan, alhoewel algemeen wordt erkend dat er dringende noodzaak is aan een regeling die de vrede tussen de Staten in de regio waarborgt. Na tientallen jaren van confrontatie zou het duidelijk moeten zijn dat de problemen die tussen Israël en zijn buurlanden bestaan, overeenkomstig de rechtsbeginselen van de internationale samenleving dienen te worden opgelost, zoals onder andere door af te zien van het gebruik van geweld, alsook van het verwerven van grondgebied door middel van geweld.

België heeft, in samenwerking met zijn partners van de Tien, steeds klaar en duidelijk deze twee principes herbevestigd, die de basis vormen van zijn doctrine en zowel een politieke als ook een morele waarde bezitten: het bestaansrecht en het recht op veiligheid van alle Staten in de regio, met inbegrip van Israël, evenals gerechtigheid voor alle volkeren, wat inhoudt dat bij een eventuele regeling rekening zal moeten worden gehouden met de wetmatige rechten van het Palestijnse volk, met inbegrip van het recht op zelfbeschikking en al wat dat inhoudt.

De verschillende partijen in het Israëlisch-Arabisch conflict zouden uit al deze principes hun besluiten moeten trekken en de onderhandelingen die noodzakelijk zijn voor de uitvoering daarvan, moeten aanvangen.

Een onderhandelingsproces veronderstelt volgens de Tien, de wederzijdse erkenning van het bestaan en de rechten van de partijen die bij het conflict betrokken zijn.

Voor het bereiken van een onderhandelde oplossing is bovendien een voortdurende en onafhankelijke uitdrukking van de wil van het Palestijnse volk vereist; de PLO moet bij de onderhandelingen worden betrokken.

Maar — en dit is een onrustwekkende vaststelling — de kans dat een onderhandelde regeling tot stand komt lijkt nog steeds niet in de onmiddellijke toekomst te liggen.

Nochtans hadden, in september 1982, bepaalde convergente en veelbelovende vredesinitiatieven hoop doen groeien, die sindsdien weer is verdwenen. Meer recente ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld de bijeenkomst van de Islamitische Organisatie te Casablanca en de hervatting van de Jordaans-Palestijnse dialoog, vormen opnieuw hoopvolle tekenen. Daarentegen is het verkiezingsklimaat in de Verenigde Staten en nu ook in Israël, van die aard dat de prioritaire aandacht kon worden afgewend van het actief zoeken naar een onderhandelde oplossing.

Andere onrustwekkende problemen en situaties in de regio, die grote bezorgdheid wekken in de Arabische wereld, kunnen eveneens tot immobilisme leiden. Blijkbaar teleurgesteld door het uitblijven van enige vooruitgang of zelfs door de verscherping van de antagonismen, stellen sommigen hun hoop in een toenadering onder de bescherming van de Verenigde Naties. Het Europa van de Tien heeft er, van zijn kant, aan herinnerd dat de Verenigde Naties in het algemeen, en de Veiligheidsraad in het bijzonder, te gelegener tijd inderdaad een belangrijke rol kunnen spelen bij het zoeken naar een onderhandelde oplossing voor het Israëlisch-Arabisch conflict.

Het is nochtans noodzakelijk dat alle partijen zich onmiddellijk en oprecht inspinnen om tot een herziening van hun standpunten te komen in de zin van een toenadering.

België zal elk constructief gebaar, waartoe de verschillende partijen het initiatief nemen, steunen.

Het spant zich in om tijdens het overleg dat de Tien ter zake voeren, positieve ideeën naar voren te brengen die meer bepaald, maar niet uitsluitend gericht zijn op een Palestijns-Arabisch dialoog, de economische ontwikkeling van de door Israël bezette gebieden ten voordele van de autochtone bevolking en de eerbiediging van diens rechten.

De voortzetting van de oorlog tussen Irak en Iran houdt grote gevaren in voor het gebied van de Golf en voor het Midden-Oosten in zijn geheel, evenals voor de internationale vrede en stabiliteit.

Recente ontwikkelingen zoals massale offensieven en de vaststelling dat chemische wapens zouden worden gebruikt, hebben het lijden van de bevolking van beide landen nog vergroot en kunnen tot nieuwe en

gevaarlijke fasen in de richting van een verscherping en uitbreiding van het conflict leiden.

Hoewel wij nog over geen enkel bewijs beschikten dat ook effectief chemische wapens werden gebruikt, had België, samen met de Tien, reeds aan de betrokken partijen laten weten dat wij het gebruik van dergelijke wapens volstrekt veroordelen, en geschokt zijn en ernstig bezorgd alleen al bij het vernemen van dergelijke beweringen.

De experts die door de secretaris-generaal van de Verenigde Naties werden aangesteld, hebben op 26 maart jongstleden hun rapport ingediend. Het verslag komt tot het besluit dat in de Iraanse gebieden die door de experts werden bezocht, chemische wapens werden aangewend in de vorm van door vliegtuigen uitgeworpen bommen. De Veiligheidsraad zal binnenkort van de inhoud van dit rapport in kennis worden gesteld.

Wij zijn niet bij het conflict betrokken en onderhouden evenwichtige betrekkingen met beide protagonisten. Het stelt ons echter teleur te moeten vaststellen dat alle bemiddelingspogingen tot op heden tevergeefs zijn geweest. Wij verzoeken de partijen dan ook met aandrang in de eerste plaats de beginselen en bepalingen van het internationaal humanitair recht inzake gewapende conflicten na te leven, maar vooral rekening te houden met de talrijke oproepen die tot hen gericht werden en, zonder voorafgaandelijke voorwaarden te stellen, te streven naar een vreedzame en eervolle oplossing voor alle partijen. Wij zijn bereid onze volledige steun te verlenen aan elk initiatief dat in die zin wordt ondernomen.

Mijnheer de Voorzitter, zoals ik zegde bij het begin van mijn uiteenzetting wenste ik in de inleiding tot dit begrotingsdebat drie thema's te behandelen: Europa, de Oost-Westverhoudingen en het Midden-Oosten. Nu ik dit heb gedaan hoop ik dat er een ernstig debat over ons buitenlands beleid kan plaatsvinden. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Van der Elst.

De heer Van der Elst. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb met aandacht geluisterd naar de inleidende beschouwingen van de minister. Het lag eveneens in mijn bedoeling mijn uiteenzetting te beperken tot twee onderwerpen, namelijk de situatie waarin de Europese Gemeenschap zich bevindt en de Oost-Westbetrekkingen. De minister heeft ook gesproken over de situatie in het Midden-Oosten, die inderdaad zeer onrustwekkend is maar waar wij geen grote rol kunnen spelen. Wij zijn enkel machteloze toeschouwers bij wat zich daar afspeelt.

Mijnheer de minister, wij zijn allen bekommerd om de gang van zaken in de Europese Gemeenschap en wij stellen vast dat reeds sedert verschillende jaren de situatie in de Gemeenschap niet bevredigend is.

Het is allemaal begonnen op het ogenblik dat men is afgeweken van de stemmingsprocedure die was bepaald in het verdrag van Rome en het principe van de unanimiteit heeft ingevoerd voor alle beslissingen. Dat was tevens een afbreuk aan de letter en aan de geest van het verdrag en van de instelling. Het betekende een fundamentele verandering in de natuur zelf van de Gemeenschap waardoor deze veeleer het karakter kreeg van een losse samenwerking tussen de Lid-Staten die telkens opnieuw voor elke beslissing eenparig akkoord moeten gaan. Dit heeft tot gevolg dat één Lid-Staat een beslissing kan tegenhouden. Dit is trouwens herhaaldelijk gebeurd. Denken wij maar aan de houding van Griekenland, dat het publiceren van een communiqué naar aanleiding van het neerschieten van een Noordkoreaans vliegtuig poogde te verhinderen.

Wij bevinden ons nu werkelijk in een crisistoestand die het voortbestaan van de Gemeenschap in het gedrang brengt. Ik vraag mij af of er geen dieperliggende oorzaken zijn dan het probleem van de terugbetalingen aan Engeland. Het verschil tussen het aangeboden bedrag en het door mevrouw Thatcher gevraagde bedrag was niet van die aard dat het de enige reden zou zijn voor het uitblijven van een akkoord. Ik vrees dat er geen eensgezindheid meer bestaat over het wezen en het doel van de Gemeenschap. Ik vrees dat Staten zijn toegetreden of wensen tot te treden uit louter economische overwegingen die geenszins de idealen delen van de grondleggers van de Europese Gemeenschap, die toch nog wat anders op het oog hadden dan het tot stand brengen van een douane-unie.

Het vooruitzicht bestaat dat hoe meer leden de Gemeenschap telt, hoe moeilijker het zal zijn tot eensgezindheid te komen, vooral op die gebieden die niet strikt economisch zijn.

Naarmate de Gemeenschap zich uitbreidt, verwijdt zij zich van het ideaal dat voorop stond toen het verdrag van Rome werd ondertekend.

Dat is een vaststelling. De vraag rijst nu of men zich daarbij wenst neer te leggen. Bij een dergelijke verwatering van de Gemeenschap kan men zich onder meer afvragen of het in die omstandigheden nog nut heeft dat er een Europees Parlement bestaat. Welk nut heeft in een dergelijke losse gemeenschap het Europese Parlement nog wanneer alle Lid-Staten voor het nemen van iedere beslissing telkens opnieuw weer moeten onderhandelen. Er moet een uitweg worden gezocht om op een of andere wijze trouw te blijven aan de oorspronkelijke conceptie en ideaal van een eengemaakt Europa.

Onvermijdelijk komt men, mijnheer de minister, wanneer men daaraan denkt, onder de aantrekkingskracht van de idee van het Europa van de twee snelheden. Een kleinere gemeenschap binnen de grote gemeenschap — de oorspronkelijke leden van de Gemeenschap — zou dan sneller vooruit kunnen gaan op de weg naar een zekere eenmaking. Openlijk durft men over deze hypothese van officiële zijde niet te veel zeggen, hoewel de Franse president, de heer Mitterrand, enkele proefballonnetjes heeft opgelaten om in bedekte bewoordingen, maar toch duidelijk genoeg, te zeggen wat hij bedoelt.

Ik weet niet of onze minister van Buitenlandse Betrekkingen over deze hypothese wenst te spreken, maar het zou interessant zijn, zijn mening hierover te kennen. Het lijkt geen twijfel dat wanneer men een uitweg zoekt, men ergens nieuwe mogelijkheden onder ogen zal dienen te nemen. Immers, het is nu duidelijk dat de crisis in de Europese Gemeenschap niet alleen is ontstaan door technische problemen — bijvoorbeeld de bijdrage van Groot-Brittannië of andere omstrede kwesties — maar dat het feitelijk een crisis is over het wezen en de inhoud van de Gemeenschap. Er bestaat geen eensgezindheid meer zoals indertijd tussen de oorspronkelijke ondertekenaars van het verdrag van Rome. Dat is de wortel van het kwaad.

Dat is waarom wij in een situatie zijn beland waarin van de ene top naar de andere en van de ene vergadering van de ministers van Buitenlandse Zaken naar de andere wordt gegaan zonder dat er een oplossing wordt gevonden.

Het tweede punt van mijn uiteenzetting gaat over de internationale betrekkingen en de onderhandelingen tussen Oost en West. Wij hebben de indruk dat er de jongste weken en maanden een stilte ingetreden is. Hangt dit nu samen met het overlijden van president Andropov en de machtswisseling in de Sovjetunie of hangt dit samen met de komende presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten?

Begrijpelijkwijze kijken velen met ongeduld en spanning uit naar het hervatten van de ontwapeningsbesprekingen. Iedereen wenst het hervatten van de onderhandelingen, met de hoop dat zij tot resultaten zullen leiden en dat men zal komen, op zijn minst tot een begin van wederzijdse ontwapening. Hoe gering het resultaat aanvankelijk ook zou zijn, het zou een ombuigen betekenen van de bewapeningswedloop en als dusdanig hoopgevend en uitermate belangrijk zijn.

Welke zijn nu de vooruitzichten? Beschikt de minister over informatie die toelaat voorspellingen te maken over de evolutie in de eerstkomende maanden? Zullen wij moeten wachten tot na de presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten? Het is niet uitgesloten dat de Sovjetunie eerst de uitslag van de presidentsverkiezingen wenst te kennen om te weten wie de nieuwe president van de Verenigde Staten zal zijn.

Welke is de houding van de Sovjetunie en zijn er aanduidingen dat er nieuwe verhoudingen gekomen zijn of kunnen worden verwacht in de starre houding van de machthebbers in het Kremlin? Ook daar tasten wij in het duister, want buiten het overlijden van Andropov en het aanstellen van zijn opvolger hebben wij zeer weinig vernomen van deze zijde. Is men daar nog bezig zich te beraden over de te volgen politiek, of zou deze volkomen ongewijzigd blijven?

Het spreekt vanzelf dat wij ongeduldig zijn en dat wij wensen dat alles in het werk wordt gesteld om de onderhandelingen opnieuw op gang te brengen, al beseffen wij zeer goed dat dit niet van ons afhangt.

Wij hebben nu een bijzondere ambassadeur belast met het van nabij volgen van de vredesopgaven en de ontwapeningsonderhandelingen. Kunnen wij daarover misschien iets meer vernemen, niet alleen over de specifieke opdracht van deze ambassadeur maar ook over zijn bevindingen en vooruitzichten? Wat heeft deze ambassadeur tot op heden gedaan? Wat heeft hij vernomen? Welke is de uitslag van zijn bemoeienissen?

Heeft hij zekere bevindingen opgedaan en zouden wij eventueel mogen weten welke zijn bevindingen zijn? Bij ons rijzen toch vragen over de rol die door deze speciale ambassadeur wordt gespeeld.

Na een periode van zeer grote spanningen, hebben wij de indruk dat wij nu zijn terechtgekomen in een soort labiele situatie, waarbij men niet

goed weet in welke richting de toestand zal evolueren. Er zijn slechts weinig aanduidingen, maar misschien is dit een goed teken. Wanneer men voortdurend communiqué's uitdeelt en redevoeringen houdt om elkaar verwijten toe te sturen en harde standpunten in te nemen, is dat niet voordelig voor het scheppen van een gunstig klimaat voor onderhandelingen. Daarom is wellicht de huidige relatieve stilte geen slecht voorteken.

Mijnheer de minister, wij weten wel dat zowel de Europese vraagstukken als de problemen van de Oost-Westbetrekkingen en de wapeningsbesprekingen al uw aandacht hebben. U hebt ons zoëven nog over deze problemen gesproken. De buitenlandse politiek heeft voor het grote publiek in ons land weinig aantrekkingskracht. Maar er zijn toch problemen die in belangrijke mate onze bevolking bekommeren en terecht.

Het is vanzelfsprekend in de eerste plaats het behoud van de vrede en de ontwapening, dus de Oost-Westbetrekkingen. Dat bekommert ongetwijfeld onze mensen en iedereen die verantwoordelijkheidszin heeft. Wij wensen allen een *détente*. U hebt gesproken over de geschiedenis van de *détente*. Wanneer wij ons inderdaad over de geschiedenis van dat vraagstuk buigen, stellen wij vast dat zich in het verleden steeds hetzelfde heeft voorgedaan.

Wanneer we een periode van *détente* ingetreden waren, was het voor een of ander Oost-Europees land, zij het Oost-Duitsland, Tsjecho-Slowakije, Hongarije of Polen, een gunstig klimaat om voor de bevolking het juk wat lichter te maken, om het regime enigszins te liberaliseren en om een stukje meer nationale onafhankelijkheid te bekomen. Telkens weer zijn deze pogingen door de Sovjetunie op een brutale wijze, met een militair ingrijpen, of op andere manieren onderdrukt.

Herinneren wij ons de opstand van de arbeiders in Berlijn en in Oost-Duitsland die op brutale en bloedige wijze werd onderdrukt door het leger van de Sovjetunie. Herinneren wij ons de Praagse lente, de gebeurtenissen in Hongarije en wat zich de jongste jaren afspeelt in Polen. Wij zien dat telkens weer, op een bruuske wijze, aan de *détente* een einde is gekomen, omdat het Westen is teruggeschrokken voor dat brutale optreden van de Sovjetunie en de angstgevoelens hier in het Westen steeds de bovenhand kregen.

Dat is de geschiedenis van de *détente* in de naoorlogse periode. Alle pogingen om tot een *détente* te komen, zijn uiteindelijk mislukt door de gebeurtenissen waaraan ik hier even heb herinnerd. Daarom hopen wij dat er iets ten gronde zou veranderen. Maar het regime in de Sovjetunie lijkt ons te verstarde te zijn. Het feit dat er ook naar aanleiding van een machtswisseling zo weinig verandering komt en het feit ook dat wij totaal onwetend zijn over wat de jongere generatie in de Sovjetunie denkt en voorheeft, staat elke *détente* in de weg. Wij leven in een periode, die trouwens niet nieuw is — alles is begonnen onmiddellijk na de oorlog —, van blijvende onzekerheid. Wij kunnen alleen maar hopen dat daar verandering in komt, maar persoonlijk ben ik veeleer pessimistisch. (Applaus op de banken van de Volksunie.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Geldolf.

De heer Geldolf. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, wij zouden de essentiële delen van onze uiteenzetting in het debat over de begroting van Buitenlandse Betrekkingen van 1983 op 9 december van vorig jaar bijna integraal kunnen hernemen, inzonderheid wat betreft de totaal onbeantwoorde vragen over concrete punten, onder meer, inzake ons beleid ten aanzien van zuidelijk Afrika, Centraal-Amerika, of de zomaar opzijgeschoven, nochtans fundamentele, beschouwingen omtrent het betrachten van een optimale economie die noch kapitalistisch, noch autoritair-communistisch is, als voedingsbodan voor ontspanning en dialoog en voor het scheppen van een sfeer zo broodnodig voor een internationaal vertrouwen. Wij gaan dit echter niet doen.

Onze fractieleider zal de recente evolutie sinds ons debat en sinds de conferentie van Stockholm over het raketenprobleem behandelen. Ik zal mij beperken tot het algemeen buitenlands beleid in Europa om tenslotte vooral te blijven stilstaan bij de diepgaande crisis in het Atlantisch bondgenootschap.

Het verslag namens de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen in de Kamer uitgebracht door mevrouw Smet bevat samen met de bijlagen enkele substantiële elementen die een precisering van sommige punten vergemakkelijkt. Ik beperk mij tot enkele van die punten.

Ik begin met bijlage IV, zijnde het Kissinger-rapport. Wij weten dat Kissinger heeft gezegd dat hij aan de president van de Verenigde Staten

zou aanbevelen bepaalde delen van het rapport niet toe te passen. Toch is het revelerend voor een bepaalde mentaliteit.

Ik citeer even uit het résumé van het zeer lijvig rapport, zoals het op pagina's 50, 51 en 52 van de bijlage van het verslag van mevrouw Smet voorkomt.

Onder punt 3, paragraaf 2, lezen we:

« In het kader van het programma van wederopbouw en ontwikkeling beveelt de Kissinger-commissie de oprichting aan van een *Central American Development Organisation*, waarvan naast de zeven Centraal-Amerikaanse landen en de Verenigde Staten ook de landen van de Contadora-groep, de West-Europese Staten, Canada en Japan zouden kunnen deel uitmaken. Het lidmaatschap van de Centraal-Amerikaanse landen zou afhankelijk worden gesteld van de aanvaarding van een aantal principes, zoals o.m. de bescherming van de individuele vrijheden, de eerbiediging van het politiek pluralisme, het verwerpen van interventie, de beperking der wapeniging en het volgen... »

Met al deze dingen kunnen wij akkoord gaan, maar dan volgt het volgende zinnetje: « ... van een gezonde economische en sociale politiek. »

In het licht van een aantal andere zaken die zich daarrond situeren kan men de vraag stellen wat die voorwaarde van een gezonde economische en sociale politiek is. Het zal wel een liberale economische politiek zijn.

In punt 5 van het rapport staat:

« De Kissinger-commissie besteedt, zoals hierboven reeds vermeld, bijzondere aandacht aan de Centraal-Amerikaanse veiligheidsaspecten. Het stelt vast dat de opstanden van marxistisch-leninistische volksfronten — dat is nog al doorhollen — « nooit in democratische zin zijn geëvolueerd na hun overwinning. » In fine van dit zelfde punt 5 heet dat: « Als springplank is Nicaragua voor de Sovjetunie en Cuba van cruciaal belang. »

Dat zijn allemaal intenties die een mentaliteit weergeven. Het zou toch nuttig zijn dat wij als Europeanen die evolutie volgen, en dat daar waar wij hierin tekens aan de wand zien, ook signalen zouden geven.

De heer Wyninckx. — Dat is de keerzijde van het Sovjetimperialisme.

De heer Geldolf. — Over imperialisme wil ik straks nog enkele woorden zeggen. Ik heb aan de minister beloofd dat wij op dit begrip eens ten gronde zouden ingaan. Ik heb daar nog wat in het vet zitten.

Ik heb verder in het verslag ook gelezen:

« De commissie noteert dat Nicaragua na het Amerikaans optreden in Granada tekenen heeft gegeven van compromisbereidheid zowel in zijn interne als buitenlandse politiek. » — men moet het toch maar durven schrijven — « Die tekenen zijn vooralsnog te vaag om de commissie toe te laten zich over hun betekenis en oprechtheid uit te spreken. »

Men doet een kleine invasie in Granada waarna men hoopt dat Nicaragua braver zal worden. Men is echter nog niet zeker van de oprechtheid van die braafheid. Daar komt het op neer.

Wat volgt is nog erger.

« Wat de controversiële kwestie van de Amerikaanse hulp aan de Nicaraguaanse opstandige bewegingen betreft, is de Kissinger-commissie van oordeel dat een passend onderzoek ervan het nader ingaan op geheime informatie zou vergen, wat niet aangewezen is voor een publiek verslag. Niettemin gelooft de meerderheid van de commissieleden dat de acties van de opstandelingen in Nicaragua een aansporing betekenen om tot een genegotieerde oplossing in de regio te komen. »

Met andere woorden, men moedigt dat verzet aan in de hoop dat de regering in Nicaragua haar leven gaat beteren!

In fine lees ik, in punt 8, nog het volgende: « Volgens het rapport heeft West-Europa geen vitale belangen in de regio, wel indirecte belangen in die zin dat de eigen veiligheid van de Verenigde Staten bepalend is voor de mate in dewelke Washington zijn verplichtingen in het kader van de westerse alliantie zal kunnen nakomen. »

Dat is niet minder dan een dreiging om braaf te blijven en er zich niet mee te moeien. Het is een waarschuwing om als stoute jongens op te letten voor de weerslag die wij daarvan zouden krijgen in Europa. Ziedaar wat betreft bijlage IV van het Kissinger-rapport.

Betreffende bijlage V zou ik graag weten wie daarvan de auteur is. Voor de resumé van het Kissinger-rapport draagt het departement voor Buitenlandse Zaken geen verantwoordelijkheid, maar over bijlage V die handelt over « De toestand op Grenada » wil ik iets meer weten. U

herinnert zich in welke omstandigheden we daarover hebben gediscussieerd, eerst in de commissie en daarna in de openbare vergadering, op het ogenblik dat de gebeurtenissen zich voordeden.

Nu krijgen we in bijlage V een nota, die duidelijk van het departement van Buitenlandse Zaken afkomstig is. In deze nota staat:

«Er zij aangestipt dat België, ter uitvoering van het laatste punt van bedoeld communiqué, tijdens het debat van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties over de gebeurtenissen te Grenada een amendement heeft ingediend waarbij het beginsel van vrije verkiezingen op het eiland wordt gesteld, om de bevolking van Grenada in staat te stellen op een democratische wijze haar vertegenwoordigers aan te duiden. Dat amendement werd met 71 tegen 32 stemmen en 41 onthoudingen aangenomen.»

Dan wordt er geschreven:

«Op 15 november 1983 is een voorlopige Uitvoerende Raad, aangeduid...» — die is dus niet verkozen — «... door gouverneur-generaal Paul Scoon, begonnen met de aanpak van de enorme politieke en economische problemen die op het eiland bestaan. De raad wordt geleid door Nicolas Braithwaite.»

«De raad is ook van plan de leden van de gewezen regering en van het leger die voor de moord op Maurice Bishop aansprakelijk zijn, voor het gerecht te brengen. De Britse regering heeft harerzijds de opleiding van nieuw kaderpersoneel voor de lokale politiemacht op zich genomen en zal tevens de nodige uitrusting leveren. De krant *Grenadian Voice*, die door de regering-Bishop wegens de verdediging van de fundamentele vrijheden werd afgeschaft, verschijnt nu opnieuw.»

De reden die wordt aangehaald voor de afschaffing van het blad, is natuurlijk een klakkeloze bewering.

Verder zegt het document dat de partij van Maurice Bishop nog over enige populariteit schijnt te beschikken, evenals de partij van de gewezen Eerste minister Sir Eric Gairy.

In een voetnoot schrijft het departement dat Sir Eric Gairy meedeelt geen kandidaat meer te zijn bij de volgende verkiezingen. Iedereen herinnert zich toch wel wat voor een grappenmaker die Sir Gairy was. Hij sprak op alle internationale vergaderingen over UFO's. Men heeft hem van de macht kunnen verwijderen, door een staatsgreep te plegen op een ogenblik dat hij weer eens op een internationale conferentie over UFO's aan het uitweiden was. Van deze grappenmaker zegt het departement dat hij nog een ernstige kans maakt.

Het document vermeldt verder:

«De Verenigde Staten hebben al hun gevechtseenheden teruggetrokken maar houden nog een 250 tot 300 militairen ter plaatse. Die hebben hoofdzakelijk medische, administratieve en logistieke opdrachten.»

De Belgische regering keurt de gebeurtenissen in Grenada af, maar zegt toch te kunnen begrijpen dat er in die moeilijke omstandigheden een beperkte, humanitaire actie werd gevoerd met als objectief de vrijwaring van mensenlevens. Dat bij de invasie niet veel van dit laatste in huis is gekomen, weten wij allen.

Ik ben bij de bijlagen IV en V even blijven stilstaan, omdat zij vooruitlopen op de algemene filosofie waarover ik het op het einde van mijn uiteenzetting wil hebben, namelijk onze houding tegenover een van onze grootste bondgenoten, het noodzakelijke onafhankelijk optreden en denken ten opzichte van deze grootmacht. Ik verwijs in dit verband naar een publicatie van Mark Gevaert, die men toch moeilijk kan verdenken van vooringenomenheid, in *De gids op maatschappelijk gebied*, waarin hij zegt dat het in Grenada duidelijk om een invasie ging.

Zelfs zonder sovjet- of cubaansgezind te zijn, moet men de Verenigde Staten verantwoordelijk achten voor het in stand houden van een aantal bloeddorstige dictaturen in Centraal-Amerika en voor een uitgesproken vorm van economisch imperialisme. Hieraan wordt in het Kissinger-rapport heel weinig aandacht besteed.

Het gaat vanzelfsprekend om een economisch hulpprogramma dat probeert gedaan te krijgen dat 24 miljard dollar zouden worden geëngageerd. De critici wijzen erop dat er met geen woord wordt gerept over enige garantie om de vruchten van een dergelijk volumineus hulpprogramma ten goede te laten komen van de bevolking. De landen van Centraal-Amerika moeten een fiscaal en investeringsvriendelijk klimaat scheppen. Dat zal wel de fundamentele conditie zijn. De doelstellingen van het ontwikkelingsprogramma moeten verenigbaar zijn met de belan-

gen van de Verenigde Staten. Om voor hulpverlening in aanmerking te komen, moeten de betrokken landen zich ertoe verbinden de persoonlijke en economische vrijheden te beschermen. Voor wie nog illusies mocht koesteren in dit verband, weze opgemerkt dat de Verenigde Staten daar uitsluitend geïnteresseerd zijn in een ontwikkeling die hun eigen belangen dient. Hoewel in het Kissinger-rapport staat dat de Contadora-groep daarbij moet worden betrokken, geloof ik toch dat er een fundamenteel verschil is tussen het Kissinger-programma en het vredesprogramma van de Contadora-groep. Dit programma streeft heel andere doelstellingen na: stopzetting van de bewapeningswedloop, verbod voor militaire bases van vreemde mogendheden, stopzetting van de wapenhandel en andere activiteiten die gericht zijn op het destabiliseren van het regime, terugtrekking van de buitenlandse militaire adviseurs en verbetering van de democratisch representatieve en pluralistische instellingen.

Ik weet niet hoe het in El Salvador verder zal verlopen. De televisiektijkers zullen zich intussen een idee hebben gevormd van de karikatuur die de democratie in een dergelijk land is. Kiezers kunnen om het even waar gaan stemmen, ongeacht of er kiezerslijsten zijn of niet. De doorsnee Belgische televisiektijker zal nu wel weten dat er over democratie in die landen niet hoog van de toren moet worden geblazen. Men zal mij misschien zeggen dat het niet anders kan. Ik geloof echter dat wij ons van deze toestanden bewust moeten zijn wanneer wij over de problemen van Centraal-Amerika spreken.

Nu kom ik tot het Europese beleid. Ik begrijp dat de minister ontgoocheld is na de laatste gebeurtenissen die hij heeft meegemaakt. Eerst wil ik het even hebben over het standpunt van de SP betreffende de Europese situatie. De oprichting van de Europese Gemeenschap met haar eigen dynamiek is ten dele de Lid-Staten ten goede gekomen. De Europese Gemeenschap is zelfs uitgegroeid tot de eerste handelsmacht in de wereld, terwijl meer dan 50 pct. van de handel in de Lid-Staten, op de Gemeenschap zelf is gericht. Daarenboven hebben verscheidene aspecten van het EEG-beleid positieve resultaten opgeleverd. Er is onder meer een aanvang gemaakt met een gemeenschappelijke ontwikkelingspolitiek. Er werd een grote zelfvoorzieningsgraad inzake landbouwproducten bereikt. Desondanks moet worden gezegd dat Europa er niet in geslaagd is de crisis op te vangen en het tij te doen keren. Het afstand doen van beslissingsmacht door de Lid-Staten werd niet altijd vertaald in de opbouw van een sterker en succesvoller Europees beleid. In die zin overheerst dan ook een gevoel van ontgoocheling. De Europese Gemeenschap komt bij de bevolking dikwijls over als een doolhof, waarin niemand nog weet wie over wat beslist. Hierbij mag worden onderstreept dat sommige nationale regeringen zich maar al te graag verschuilen achter Europese beslissingen of een gebrek aan beslissingen. Voor velen is de Europese Gemeenschap een bureaucratische en verspillende machine, met een boterberg, wijnmieren, melkzeën en een rondreizend Parlement, een machteloze reus die de werkloosheid niet kan indijken, niet adequaat kan reageren op de energiecrisis, de monetaire wanorde niet kan beheersen, de problemen in de traditionele sectoren niet kan oplossen, een gemiste kans om een eigen vredes- en veiligheidsbeleid te voeren, om het milieu beter te beschermen, of om het Europees wetenschappelijk onderzoek gestalte te geven, een stuursloos schip waarbij staats- en regeringsverantwoordelijken zich in talloze topontmoetingen van crisis tot crisis voortslepen.

* Wij zullen hier niet in detail de socialistische visie geven. In de komende maanden zal er voldoende gelegenheid zijn dat te doen in het kader van de Europese verkiezingen. Zoals ook de vorige sprekers hebben gezegd, wordt het meer en meer duidelijk dat men de grond van de zaak zal moeten behandelen. De oplossing kan niet alleen worden gevonden door technische ingrepen, maar de basisfilosofie van Europa moet ter sprake komen.

Zo kom ik tot het volgende punt, de verhouding tussen Europa en de Verenigde Staten.

In het verslag van mevrouw Smet is het opvallend, op bladzijden 19, 20 en 21, hoe een groot deel van de bespreking van de begroting in de Kamercommissie voor de Buitenlandse Zaken gaat over de verhouding tussen Europa en de Verenigde Staten. Verschillende sprekers, behorend tot verschillende strekkingen, merken vrijwel hetzelfde op. Ik citeer uit het verslag: «Een ander lid vermeldt in dezelfde context dat de Europese Navo-partners blijkbaar vaak als willekeurige buitenstaanders moeten luisteren naar de publieke verklaringen van Amerikaanse gezagdragers, waarna ze dan proberen te interpreteren wat de partner aan de overzijde van de oceaan heeft bedoeld. Wijst dit er niet op dat er iets schort in de

relaties tussen de partners? Moet er niet naar worden gestreefd de Europese pijler van het bondgenootschap in ruimere mate een eigen gezicht te geven?»

Verder wordt gezegd welke de intenties waren van de minister, jaren geleden, in verband met de Westeuropese Unie en een eigen beleid inzake defensie.

Het is evident dat de zaken daar nog lang niet rijp zijn.

Ik lees in hetzelfde hoofdstuk van het verslag: «De minister waarschuwt ervoor dat er in Amerika een anti-Europese stroming op gang is gekomen.» Dezelfde situatie bestaat dus aan beide kanten. Men kan geen oplossing vinden aan de hand van louter oppervlakkige politieke beschouwingen. Zoals altijd in dergelijke situaties is de ondergrond wel degelijk economisch.

Kort samengevat kunnen wij dat economisch beleid van de Verenigde Staten, en de repercussie ervan op Europa, als volgt samenvatten: een op expansie gericht begrotingsbeleid, enerzijds door sterk opgevoerde bewapeningsuitgaven en anderzijds door belastingverminderingen; een redelijk streng geldbeleid, waarbij aan de koers van de dollar en de interestvoeten vrij spel wordt gelaten.

Voor de Verenigde Staten zijn de gevolgen hiervan een duidelijk conjunctuurherstel, vooral gevoed door de binnenlandse consumptie; toenemende overheidsstekorten die volgens de officiële projecten zouden toenemen tot 5 pct. in 1985 — dit betekent een tekort van ongeveer 200 miljard dollar —, en tot meer dan 6 pct. in 1989; een lagere inflatie; hoge interestvoeten op korte termijn: 8,9 pct. voor de rente op drie maanden en 11,4 pct. voor de overheidsobligaties en een steeds maar stijgende dollarkoers. Pro memorie vermeld ik dat de dollar 28 frank waard was in 1980 en 57 in januari 1984. Dat is toch een enorme sprong. Daarnaast is er een toenemend tekort op de Amerikaanse goederen- en dienstenbalans, een toevloed van buitenlandse kapitalen naar de Verenigde Staten, toenemende protectionistische reacties in de Verenigde Staten, onder meer van de staalindustrie, de landbouw, de textiel- en de schoenindustrie.

De positieve gevolgen vloeien voort uit de stijging van de Amerikaanse invoer en meer in het algemeen uit de toenemende achteruitgang van de internationale prijscompetitiviteit van de Amerikaanse ondernemingen. Dit effect is echter zeer klein. Van de totale export van de Europese landen gaat minder dan 8 pct. naar de Verenigde Staten. Slechts 2 pct. van de Europese productie is bestemd voor de Amerikaanse markt. Voor België is deze band nog kleiner: ongeveer 4,4 pct. van onze uitvoer is bestemd voor de Verenigde Staten. Zelfs wanneer de Amerikaanse invoer met 10 pct. extra zou stijgen, heeft dit op de Belgische uitvoer en productie slechts een marginaal effect.

De negatieve gevolgen liggen vooral op het monetaire vlak waar onze afhankelijkheid van de Verenigde Staten veel groter is. De Verenigde Staten voeren met hun dure dollar hun inflatieproblemen uit naar de rest van de wereld. In de Verenigde Staten daalt de inflatie sterk, maar in de rest van de wereld worden alle producten die men invoert en in dollars betaalt, duurder. Dit heeft alleszins de druk op de prijzen in Europa verhoogd, hoewel het uiteindelijk effect onduidelijk is. Bijna 30 pct. van de Belgische invoer wordt in dollar betaald en ongeveer 16,5 pct. van de uitvoercontracten is in dollar uitgedrukt. Naast de druk op de prijzen leidt een appreciatie van de dollar ook tot een verslechtering van de ruilvoet van de Belgische handel. Een stijging van de dollarkoers met 50 pct. heeft een achteruitgang van de Belgische ruilvoet met 5,8 pct. tot gevolg. Net als alle Europese landen is België verplicht hoge intresten aan te houden en te betalen, waardoor de intrestlast op de overheidsschuld en dus ook het begrotingstekort toeneemt.

Wij zouden nog verder kunnen gaan op dit thema. Ik zal mij echter beperken tot het in herinnering brengen van een citaat van iemand, mijnheer de minister, die u graag in een ander verband citeert. De gewezen Bondskanselier Helmut Schmidt heeft enkele weken geleden verklaard dat «de economische wanorde — door de hoge intrestvoeten — veroorzaakt door de Verenigde Staten, een veel groter gevaar voor de Alliantie inhoudt dan de Sovjet-dreiging». Daarover zouden wij ons toch eens grondig moeten bezinnen.

In de mate dat de Europese landen de waarde van hun munten koppelen aan de dollar of die waarde alleszins zo weinig mogelijk laten depreciëren en in de mate dat zij geloven in de heilige principes van het vrije kapitaalverkeer, in die mate ook zullen zij hun intrestvoeten mee moeten laten stijgen met de Amerikaanse intrestvoeten en dus mee betalen voor het Amerikaans begrotingstekort en het Amerikaans bewapeningsprogramma.

De Verenigde Staten hebben zelf het systeem van Bretton-Woods 12 jaar geleden opgeblazen en sindsdien hebben ze geen enkele poging gedaan om het opnieuw op te bouwen. Wij moeten dus ophouden nog langer illusies te koesteren en te geloven dat het verantwoord leiderschap van de Verenigde Staten nog bestaat. Niets belet de Europese landen, in gezamenlijk overleg te kiezen voor een gecoördineerde Europese expansiepolitiek tenzij het feit dat wij dan ofwel onze munten nog verder moeten laten depreciëren ten aanzien van de dollar ofwel onze economieën moeten afschermen van de deflatoire invloed van het Amerikaans geldbeleid door controles op het kapitaalverkeer.

Het ogenblik is nochtans gekomen om de fundamentele vraag te stellen of het niet nodig is ook de economische verhoudingen tussen Europa en de Verenigde Staten grondig te herzien. Het kan nooit kwaad, wanneer men fundamentele wijzigingen overweegt, dingen ter hand te nemen die reeds langer bestaan.

Ik moet u zeker niet zeggen, mijnheer de minister, wie Ernst H. Van der Beugel is. U zal hem vroeger wellicht hebben leren kennen. Die man heeft in 1965 een volumineus werk gepubliceerd *From Marshall Aid to Atlantic Partnership*, waarin hij de hele evolutie heeft geschetst. Men leest in welke etappes het Marshall-plan is tot stand gekomen, wat eraan is voorafgegaan, welke pogingen de Europese Defensiegemeenschap heeft gedaan en welke de rol daarin was van Amerika en de Sovjetunie. Veel situaties vandaag, bijvoorbeeld in Centraal-Amerika, zijn dezelfde als die waarover Van der Beugel toen reeds schreef. Men kan hem er zeker niet van verdenken tegen het Atlantisch Bondgenootschap te zijn. Hij was als ambtenaar — en zelfs minister meen ik — van dichtbij betrokken bij al deze zaken.

In zijn conclusie schrijft hij op bladzijde 413 het volgende: «The United States for its part, should then recognize that a more equal sharing of the burden implies limitations of sovereign and independent action.

«No taxation without representation» is equally fundamental as «no representation without taxation».

The precise elaboration of these general principles is a matter of time and prevailing circumstances.

Without them, however, it seems doubtful whether a viable Atlantic Partnership can be created.»

Wij zijn nu zoveel jaren later in een situatie terechtgekomen waar velen zich afvragen of al die verbintenissen en betrokkenheid wel de moeite hebben gelooft.

Zo kom ik tot het imperialisme. Ik heb deze nacht nog enkele bladzijden gelezen uit het boekje *Les impérialismes antiques* van Jean-Remy Palanque.

De heer De Seranno. — U zou best slapen!

De heer Geldolf. — Als iedereen slaapt, zal er niet veel veranderen in de wereld. Maar het is natuurlijk een filosofie als een andere.

Ik heb in de commissie naar aanleiding van de gebeurtenissen op Grenada aan de minister gezegd dat de manier waarop wij daarin als Atlantische bondgenoten werden behandeld, doet denken aan de bond van Delos in de Griekse oudheid. Dat was ook imperialisme, zoals trouwens het Romeins imperialisme. Dat is ook ontstaan als verdediging. Elk imperialisme ontstaat als verdediging. Waar ligt echter de grens? Wanneer houdt de verdediging op en begint men verder te gaan. De Romeinen hadden hun gefedereerden die ze misbruikten. De Griekse leden van de bond van Delos anderzijds betaalden eerst slechts een contributie en de schat van de bond werd in Delos bewaard. Achteraf bracht men hem naar Athene.

Verschildt dat nu zoveel met de situatie die wij nu kennen? Ik wil niet op het terrein komen van de fractievoorzitter, maar wat betreft het plaatsen van Amerikaanse raketten, met Amerikaanse militairen op ons grondgebied, zijn wij zelf daardoor ook niet meer betrokken? Indien men die dingen vergelijkt, komt men tot zeer pertinente vaststellingen.

Nu ik het toch over de Oudheid heb, wil ik nog het Griekse, filosofische *Panta rhei* vermelden: alles vloeit, alles is in beweging.

De heer Luyten. — Maar er zijn ook gevaarlijke citaten uit de oudheid zoals *Si vis pacem, para bellum*.

De heer Geldolf. — Ik weet wel, collega, dat «alles vloeit», in de studentenjaren nog wel iets anders kan betekenen ook.

Ik geef de volgende overwegingen. In de loop van de geschiedenis zijn de vormen van samenleving een aantal keren fundamenteel veranderd. Na duizenden jaren van het systeem van de slavernij, kwam de feodaliteit. Daarna het systeem van het prekapitalisme en het kapitalisme. En dan komen er andere samenlevingsvormen.

Als wij het over het buitenlands beleid hebben, heb ik echter de indruk dat sommigen er de meest conservatieve van alle conservatieve redeneringen op nahouden, namelijk dat er niets mag veranderen. Zowel in de meest ver verwijderde als in de meest recente tijden van de geschiedenis werden bestaande zogezegd eeuwigdurende allianties verboden en nieuwe aangegaan.

De heer Luyten. — De Italianen zijn daar bijzonder sterk in; sinds Machiavelli eindigen zij alle oorlogen in een ander bondgenootschap dan hun beginspraken.

De heer Geldolf. — Ook zij. Mussolini bijvoorbeeld, was aanvankelijk, in het Oostenrijkse probleem, geen groot vriend van Hitler. Dit is recente geschiedenis uit de jaren 30. Er zijn echter honderden voorbeelden te geven.

Wij zouden ons nu vastschroeven op de conceptie van de Atlantische Alliantie zoals deze in de jaren 40 bestond. Vandaag lijkt het ogenblik te zijn gekomen waarop men aanvoelt dat er iets moet gebeuren. Het enige wat men vraagt is een zekere verbeelding aan de dag te leggen en zich niet vast te pinnen op ideeën alsof deze voor eens en voor altijd zouden zijn vastgelegd. Beweging is er altijd.

Ik herinner mij het congres dat de toenmalige Socialistische beweging voor de Verenigde Staten van Europa in Luik hield ten tijde van discussies over de Europese Defensiegemeenschap. Misschien was het een vergissing daar indertijd niet te zijn op ingegaan maar volgens mij is dat niet zo. De Europese Defensiegemeenschap, zoals men ons ze toen wilde opdringen, had eigenlijk alleen maar tot doel Duitsland te herbewapenen. Het bewijs van deze stelling is dat men, nadat het voorstel in het Franse Parlement was afgewezen, het probleem omzeild heeft met de Westeuropese Unie en de herbewapening van Duitsland er toch is gekomen. Ik meen dat die vorm van Europese Defensiegemeenschap verkeerd zou zijn geweest en dat de man, van wie wordt gezegd dat hij toen de defensiegemeenschap heeft doen duikelen, Mendès-France, geen slechter Europeaan was dan de anderen. Het was echter een gaullistische motie die de verwerping veroorzaakte en niet één van Mendès-France zelf die redeneerde dat als wij met iets negatiefs moeten beginnen wanneer wij iets positiefs als een verenigd Europa willen maken, wij er beter mee stoppen.

De heer Luyten. — Dat is in de geschiedenis vaak spijtig genoeg zo gebeurd. Van uit Macedonië werd de Griekse eenheid door militaire macht tot stand gebracht.

De heer Geldolf. — U bedoelt dat de nieuwe eenheid niet zou worden gerespecteerd als zij geen stok achter de deur heeft.

Mijn redenering is de volgende. Wij zijn enkel maar meelopers in een bondgenootschap waarvan alsmaar duidelijker blijkt dat wij er niet veel in te vertellen hebben, ook niet op economisch en financieel vlak. Voor beslissingen in zones in de wereld die buiten de Atlantische ruimte liggen, is dit niet zo erg.

De echo's die we opvangen in Oosteuropese landen, zelfs in zeer orthodoxe stalinistische landen, naarmate de risico's en de gevaren groter worden, wijzen erop dat zij het Warschaupact niet zo integraal steunen. Zou het daarom niet nuttig zijn, nu we die fundamentele technische crisis in Europa meemaken, ons te bezinnen over de mogelijkheid om een nieuw elan aan Europa te geven? Dit Europa zou de nodige independentie moeten ontwikkelen tegenover de twee grote blokken, door een eigen visie en een eigen politiek. Ik verwijs naar wat zoveel jaren geleden, Spaak zei in totaal andere omstandigheden: *Nous avons peur*. Wij zouden nu moeten vragen: «De quoi avons-nous peur maintenant?»

Wat is vandaag het grootste gevaar? Is het nog hetzelfde gevaar dat er was bij de oprichting van het Atlantisch Bondgenootschap, of zijn het gevaren die de vernietiging van ons deel van de wereld inhouden en die veel belangrijker zijn dan die andere?

Uitgaande van deze premissen en met wat verbeelding, meen ik dat wij kunnen komen tot een andere politiek, tot een nieuw Europees elan,

maar dan moeten wij vrijuit durven te spreken. Wij moeten ook tegenover de grote bondgenoten durven te zeggen dat die alliantie wellicht haar tijd heeft gehad en dat wij, tenzij fundamenteel nieuwe garanties worden gegeven en tenzij er naar ons wordt geluisterd, het over een andere boeg kunnen gooien.

Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, collega's, ik excuseer mij dat ik dit laatste punt uitvoerig en enigszins geïmproviseerd heb behandeld. Maar het tempo waarin de begrotingen worden afgehandeld brengt mee dat een beetje improvisatie soms noodzakelijk is. (*Applaus op de socialistische banken.*)

MOTIE VAN ORDE — MOTION D'ORDRE

De Voorzitter. — De heer Wyninckx heeft het woord gevraagd voor een motie van orde betreffende de regeling van de werkzaamheden. Hij heeft het woord.

De heer Wyninckx. — Mijnheer de Voorzitter, onze werkzaamheden zijn enigszins sneller verlopen dan verwacht, waarschijnlijk door het feit dat de helden vermoeid zijn na het debat hier vorige week.

Nochtans is vanochtend een niet onbelangrijk politiek feit gebeurd in de Senaat. Wat dat betreft is het enig in de *Annalen*, in zover ik deze mee heb helpen schrijven, dus reeds 13 jaar lang.

De commissie voor de Financiën heeft de voorlopige kredieten verworpen, eenvoudig omdat de meerderheid zich niet de moeite had getroost voor deze belangrijke stemming appel te blazen. Ik vraag mij af welke diepere motieven zijn voor deze afwezigheid. Wij hebben vorige week meegemaakt dat, omwille van belangrijke besprekingen buiten de Senaat, namelijk tussen het ACV en de regering, het debat werd gerokken. Wij stellen nu vast dat er niet een zo grote eensgezindheid bestaat binnen het ACV over wat ik het rampenplan heb genoemd. Door de heer Houthuys werd zaterdag alles wit-wit beschouwd, vandaag wit-zwart en voor velen in het ACV is het nu blijkbaar zwart-zwart. De vraag rijst of het niet is omwille van die mogelijke nieuwe besprekingen tussen het ACV en de regering dat de meerderheid heeft gemeend dat zij aan de regering nog niet de middelen kon verschaffen om verder te regeren na 1 april.

Dat is de grond van de beslissing en het mogelijke gevolg.

Wanneer wij voor het ontwerp van wet inzake voorlopige kredieten dat wij reeds achteruit hebben moeten schuiven, geen oplossing kunnen vinden, zullen de reeds afgetopte wedden van de ambtenaren niet kunnen worden betaald op 1 april aanstaande. Er zal waarschijnlijk wel een oplossing worden gevonden, maar wij moeten, mijnheer de Voorzitter, de houding van de meerderheid in deze stemming schandvlekken. Het is onbegrijpelijk dat een meerderheid zelfs afwezig blijft voor het verlenen van het vertrouwen aan een regering, vertrouwen dat zij vorige week nog vlekeloos heeft hernieuwd. (*Applaus op de socialistische banken en op sommige banken van de Volksunie.*)

De Voorzitter. — Mijnheer Wyninckx, ik begrijp niet wat u bedoelt.

De heer Wyninckx. — Mijnheer de Voorzitter, ik vraag mij af op welke wijze wij onze agenda zullen kunnen afhandelen.

De Voorzitter. — Daaromtrent is er geen enkel probleem, mijnheer Wyninckx.

De onderwerpen die betrekking hebben op Buitenlandse Zaken zullen wij vandaag verder afhandelen, eventueel ook de punten 18 en 19 van onze agenda, namelijk het ontwerp inzake de afvalstoffen en dat betreffende de zelfstandige beroepsactiviteit van de vreemdelingen.

Het was de bedoeling het agendapunt waarover u hebt gesproken, dus het ontwerp betreffende voorlopige kredieten, morgen te behandelen. Dan zullen alle al of niet «vermoeide krijgers» de kans krijgen om hun mening te formuleren.

De heer Wyninckx. — Mijnheer de Voorzitter, intussen heeft men akte kunnen nemen van het feit dat de meerderheid afwezig bleef op een belangrijke vergadering van de commissie voor de Financiën.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Bondt.

De heer De Bondt. — Mijnheer de Voorzitter, de heer Wyninckx heeft daarnet gezegd dat over de aangelegenheid die hij besprak, bij zijn weten, geen precedent zou bestaan. Ik wijs hem erop dat in de commissie voor de Financiën onder het voorzitterschap van de heer Vlerick, een gelijkaardige situatie als hij heeft geschetst, is voorgekomen. Het ontwerp heeft dan, zoals het gebruikelijk is in de Senaat, in openbare vergadering zijn beslag gekregen.

De heer Wyninckx. — Dat was ook onder een CVP-liberale regering.

De heer De Bondt. — Mijnheer Wyninckx, het is toch nuttig dat u zou weten dat er in de commissie voor de Financiën, indien de stemming een ogenblik zou aangehouden zijn, geen problemen zouden zijn gerezen. Een commissielid van de CVP wilde twee van zijn fractieleden die hier in openbare vergadering aanwezig waren voor de bespreking van de begroting van Buitenlandse Zaken, verwittigen om aan de stemming te komen deelnemen. De stemming had echter reeds plaatsgehad vooraleer zij aanwezig konden zijn.

De Voorzitter. — Het gaat nu over een opmerking over de regeling van onze werkzaamheden. Laten wij echter de bespreking van de grond van de zaak aanhouden tot morgen, wanneer het agendapunt aan de orde zal zijn.

De heer Luyten. — Dat is dus moderne geschiedenis.

PROJET DE LOI CONTENANT LE BUDGET DU MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES, DU COMMERCE EXTERIEUR ET DE LA COOPERATION AU DEVELOPPEMENT DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1984

Reprise de la discussion générale

INTERPELLATIONS JOINTES:

- a) DE M. R. GILLET AU MINISTRE DES RELATIONS EXTERIEURES SUR «LE SORT RESERVE A DEUX RESSORTISANTS BELGES MEMBRES DE «MEDECINS SANS FRONTIERES», EMPRISONNES AU TCHAD»;
- b) DE M. HUMBLET AU PREMIER MINISTRE SUR «LA RELANCE DES DISCUSSIONS SUR LE DESARMEMENT NUCLEAIRE EN EUROPE»

ONTWERP VAN WET HOUDENDE DE BEGROTING VAN HET MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN, BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1984

Hervatting van de algemene behandeling

TOEGEVOEGDE INTERPELLATIES:

- a) VAN DE HEER R. GILLET TOT DE MINISTER VAN BUITENLANDSE BETREKKINGEN OVER «HET LOT VAN TWEE BELGISCHE LEDEN VAN DE «ARTSEN ZONDER GRENZEN», DIE IN TSJAAD GEVANGEN ZITTEN»;
- b) VAN DE HEER HUMBLET TOT DE EERSTE MINISTER OVER «DE RELANCE VAN DE BESPREKINGEN OVER DE KERN-ONTWAPENING IN EUROPA»

M. le Président. — Nous reprenons la discussion relative aux Affaires étrangères.

Wij hervatten de bespreking betreffende de Buitenlandse Zaken.

La parole est à M. Humblet.

M. Humblet. — Monsieur le Président, monsieur le ministre, chers collègues, au cours de cette intervention, je voudrais aborder quatre des cinq problèmes qui me paraissent essentiels aujourd'hui pour la politique étrangère de la Belgique: La construction européenne; la situation au

Moyen-Orient; nos relations avec l'Afrique centrale et la situation en Amérique centrale.

Pour terminer, je dirai un mot des votes de la Belgique au sujet de l'apartheid en Afrique du Sud.

Bien sûr, il existe un autre problème, sans doute le plus important; c'est celui de la paix, notamment de la paix nucléaire et du désarmement. Vous en avez parlé tout à l'heure, monsieur le ministre des Relations extérieures, mais comme ce problème fait l'objet de mon interpellation inscrite à l'ordre du jour de cet après-midi, je ne l'aborderai pas dans la présente intervention. Cela me permettra donc d'abréger.

Tout d'abord, la construction européenne.

Pour moi, comme pour mes amis fédéralistes intégraux de divers pays d'Europe, l'échec des sommets d'Athènes et de Bruxelles est en réalité celui de la non-Europe.

Il faut voir, en effet, de quoi il s'agissait dans l'esprit même d'un Robert Schuman et d'un Jean Monnet, lorsqu'ils ont lancé l'idée de l'intégration économique sectorielle, commencée par la Communauté européenne du charbon et de l'acier; c'était un moyen d'arriver à une intégration économique et sociale plus vaste, grâce aux trois libres circulations, des marchandises, des capitaux et des personnes, et de construire une véritable Europe politique avec un déplacement des pouvoirs de décision, des mains des Etats dits Nations et qui se veulent souverains, dépassés par l'amplitude de certains problèmes, déplacement des compétences vers les institutions démocratiques européennes. Faute d'avoir voulu ou pu le faire, on a été obligé d'ajouter au Conseil des ministres européens, le Conseil des chefs d'Etat et de gouvernement, se résignant à un système interétatique et non plus supranational.

Parmi les institutions communautaires, il n'en n'est qu'une qui joue véritablement son rôle supra-étatique, c'est la Cour de justice; le Parlement européen, à supposer qu'il le veuille, ne le peut pas, puisqu'il n'est pas législateur; son rôle budgétaire est limité aux dépenses non-obligatoires et s'il a la possibilité théorique, par une motion de censure, de renverser une Commission européenne sans pouvoir politique, il n'a pas celle de renverser le Conseil de ministres européens. Il était fatal que cette non-Europe échoue dans les marchandages des «marchands de tapis».

Antérieurement, monsieur le ministre, je vous ai demandé si vous étiez prêt à poursuivre une politique européenne allant dans le sens de l'Europe «à deux vitesses»; je faisais allusion au fameux projet d'Union européenne qui a bénéficié récemment d'un nouveau vote au Parlement européen, après le vote de septembre dernier. Vous m'avez répondu que c'était peut-être bien le dixième projet de cette nature.

Au lendemain de l'échec de la semaine dernière, je reviens sur cette question, d'autant plus qu'un grand congrès du Mouvement européen vient de se réunir à Bruxelles. Le gouvernement belge a été très discret à propos de cette assemblée extrêmement importante à laquelle étaient notamment présents M. Scheel, ancien chancelier de la République fédérale d'Allemagne et M. Andreotti, ministre des Affaires étrangères de la République italienne.

Il est donc temps qu'on vous demande si, avec réalisme, comme ministre des Relations extérieures, vous allez tirer les leçons des échecs subis. J'en doute, après avoir entendu ce matin votre intervention sur ce plan. Vous parlez toujours des Dix, comme s'il y avait une volonté commune des Dix par rapport à la construction politique européenne.

A mes yeux, un petit Etat comme la Belgique serait en mesure de formuler une nouvelle proposition en vue d'un nouveau traité allant même plus loin que le projet d'Union européenne, prévoyant également — ce que ne fait pas ce projet — un mécanisme faisant place aux régions dans la construction politique européenne. Ce projet devrait inclure en outre de nouvelles compétences, notamment en matière de défense et de monnaie. Je ne dis pas qu'il faille absolument construire demain la Communauté européenne de défense, mais on peut imaginer une solidarité, une concertation, y compris quant aux fabrications et aux commandements militaires de quelques Etats d'Europe occidentale qui, parallèlement, resteraient dans l'Otan.

Une nouvelle institution pourrait voir le jour avec ceux qui veulent vraiment aller de l'avant, acceptant pour certaines matières qu'il y ait véritablement des institutions fédérales européennes, c'est-à-dire un Parlement au plein sens du mot et un gouvernement responsable devant l'assemblée.

Y adhèreraient ceux qui ont compris les signes des temps, probablement les anciens Six et sans doute l'Espagne, qui paraît tout à fait mûre

pour ce processus, tandis que la logique des choses indique, après les multiples tentatives faites pendant onze ans, que le Royaume-Uni ne veut pas jouer dans cette partie, sauf pour la perturber. Sa guerre des Malouines, qui lui a coûté bien davantage que les sommes qu'elle dispute chichement à l'Europe, montre bien que sa préoccupation et ses priorités sont ailleurs. Il y a là des réalités sociologiques et sans doute géopolitiques, la Grande-Bretagne, malgré les transports modernes, restant une île.

Pareille initiative de la Belgique et de son ministre des Relations extérieures, qui connaît bien le dossier européen, pourrait lui rendre le lustre qu'elle a connu, à propos de la construction européenne, du temps où des Paul van Zeeland et des Paul-Henri Spaak étaient des acteurs majeurs dans cette construction européenne et savaient imposer à leurs diplomates et à leurs fonctionnaires des choix politiques par priorité aux contraintes administratives et techniques inévitables dans les relations internationales comme dans toute vie politique.

La situation au Moyen-Orient, monsieur le ministre, et vous y avez d'ailleurs fait allusion, est toujours aussi préoccupante. L'échec de la récente conférence de Lausanne pour la réconciliation nationale au Liban, nous le confirme.

L'Europe est malheureusement peu présente dans cette partie du monde, alors qu'elle pourrait y jouer un rôle des plus heureux.

Quant à la Belgique, on pourrait s'interroger sur le point de savoir si elle n'aurait pas dû accepter de participer aux forces d'interposition au Liban. Je sais qu'il y avait des obstacles budgétaires, mais je verrais volontiers dans ces forces d'interposition plutôt des troupes de petits Etats que de grands Etats.

Je regrette d'ailleurs aujourd'hui de voir que tous les pays qui avaient accepté de participer à ces forces, la France, les Etats-Unis, l'Italie et le Royaume-Uni, se sont retirés ou se retirent successivement de Beyrouth. Le calvaire que vit le Liban, s'il est dû à des causes internes, à des conflits de clans, à des conflits religieux, l'est tout autant du fait d'interventions étrangères. Vous l'avez d'ailleurs dit, monsieur le ministre. Il faut citer en particulier les interventions syriennes et israéliennes.

En mai dernier, j'avais eu l'occasion de vous interroger à propos de la visite en Belgique de M. Shamir, à l'époque ministre des Affaires étrangères d'Israël. En effet, moins d'un an après l'invasion du Liban par les troupes israéliennes, moins d'un an après les terribles massacres de Sabra et Chatila, la Belgique, de même que les Communautés européennes, accueillait l'un des ministres de Tel Aviv les plus impliqués dans ces événements. Même un rapport israélien l'attestait. Et la Communauté européenne levait les sanctions économiques qu'elle avait prises contre l'Etat hébreu alors même que ce qui les justifiait persistait toujours.

Le gouvernement israélien est actuellement renvoyé devant l'électeur. Il est à espérer que le nouveau gouvernement se montrera plus respectueux de ses voisins, qu'il retirera ses troupes du Liban et qu'il fera preuve d'une plus grande ouverture d'esprit quant au problème palestinien. La Belgique et la CEE devraient l'y pousser.

J'ai été heureux, monsieur le ministre, de vous entendre dire que l'Organisation de Libération de la Palestine devrait prendre part aux pourparlers.

Mais je pense, et c'est une question, monsieur le ministre, que la Belgique devrait être très claire quant à la nécessité pour Israël de quitter les territoires indûment occupés en Cisjordanie, de mettre fin aux implantations coloniales qui s'y réalisent et évidemment, de se retirer du Liban.

Mme Pétry. — Cela vaut pour la Syrie aussi !

M. Humblet. — J'y viens, madame Pétry. J'attire votre attention sur le fait que j'ai commencé tout à l'heure par citer la Syrie à propos des troupes étrangères au Liban.

Mme Pétry. — C'est parce que vous insistez pour Israël. Il convient d'insister aussi pour le retrait des Syriens.

M. Humblet. — Je voudrais poser une question très précise : fin août, début septembre de l'année dernière s'est tenue à Genève une conférence des Nations Unies sur le problème palestinien. Contrairement à la Grèce, la Belgique n'a pas jugé bon d'y siéger avec voix délibérative. Elle a simplement décidé, en dernière minute, d'y être présente comme observateur. A l'époque, on a avancé l'argument qu'il existait une

initiative américaine pour la paix au Moyen-Orient, pour la solution du problème palestinien. Lorsque l'on considère la situation actuelle, la présence d'Israël et celle de la Syrie, qui sont préoccupantes — comme le rappelait avec pertinence Mme Pétry —, la Belgique peut-elle encore prétendre aujourd'hui qu'on ne peut pas se mêler de ce problème puisqu'il existe une initiative américaine, alors que visiblement, les Américains n'ont plus à présent le souci d'être diplomatiquement actifs sur ce terrain ?

Je voudrais à présent, monsieur le ministre, en venir au problème de nos relations avec l'Afrique centrale et plus particulièrement avec le Zaïre.

En commission de la Chambre, en réponse à la question d'un député, votre secrétaire d'Etat à la Coopération au Développement a indiqué que les rumeurs concernant d'importants massacres au Kivu n'étaient pas confirmées. J'aimerais savoir si, depuis lors, on dispose d'informations complémentaires à ce sujet.

Par ailleurs, en février dernier, la Ligue belge des droits de l'homme et le Comité national de Coopération au Développement ont lancé un appel en faveur des anciens parlementaires zaïrois, membres de l'Union pour la démocratie et le progrès social.

Il semblerait même que l'un de ces parlementaires, M. Lusanga, serait décédé à la suite de sévices. Quelles démarches le gouvernement a-t-il éventuellement entamées à ce sujet auprès des autorités zaïroises ?

Il reste que la coopération avec le Zaïre est nécessaire ; c'est une évidence. Les populations zaïroises ne comprendraient pas que nous la supprimions. Mais il y a quelques chose d'acceptable dans le fait de soutenir de la sorte un gouvernement qui bafoue les droits de l'homme, un Etat où la corruption règne endémiquement dans les sphères gouvernementales et particulièrement dans la famille et dans l'entourage du chef de l'Etat. Et force est de constater que cela ne semble pas vous émouvoir particulièrement, monsieur le ministre, — vous m'excuserez d'être précis —, puisque je lis dans le rapport des travaux de la commission de la Chambre, en page 27 : « Les principaux créanciers du Zaïre... » dont fait partie la Belgique, « se sont entretenus les 19 et 20 décembre 1983 à Paris avec des représentants du gouvernement zaïrois afin d'examiner la demande d'allègement du service de la dette extérieure du Zaïre. Ces pays n'ont pas l'intention de lier ce problème à celui du respect des droits de l'homme. »

C'est évidemment tout le contraire qu'il faudrait faire, tant il est vrai, comme l'a rappelé le président Mitterrand dans son récent discours devant le Congrès américain, que les pays du tiers monde ne seront à même d'améliorer leur situation que si la démocratie politique et la démocratie économique y sont rétablies.

Ces propos, le président Mitterrand aurait pu les tenir à l'égard du Zaïre. Devant le Congrès des Etats-Unis, il était question de la situation en Amérique centrale.

Les pays de cette partie du monde vivent des heures importantes et difficiles. Je n'insiste pas sur les élections de dimanche dernier au Salvador, mais je rappelle que le Nicaragua se prépare à élire cette année une assemblée constituante, un président et un vice-président de la république. Mais les Etats-Unis persistent dans leur soutien aux groupes contre-révolutionnaires et, notamment, aux forces somozistes. Au Guatemala, ils soutiennent le gouvernement militaire du général Mejia Victores. Au Salvador, ils soutiennent le gouvernement d'extrême droite, en lui fournissant une aide militaire importante. Si nous dénonçons toute ingérence des Etats-Unis dans ces pays, il est évident que nous ne pouvons admettre une quelconque intervention, directe ou indirecte, de l'URSS dans ces mêmes pays.

L'attitude des Etats-Unis dans cette région est scandaleuse et hypocrite.

Ceci est exposé très clairement dans un récent rapport de la mission d'un mouvement pacifiste chrétien francophone de Belgique.

On refuse d'aider le Nicaragua et on soutient ceux qui veulent le déstabiliser, sous prétexte qu'il ne s'agit pas d'un régime démocratique, alors que des aides importantes sont accordées aux gouvernements guatémaltèque, salvadorien et chilien, qui, comme chacun le sait, sont sans doute des régimes démocratiques...

Monsieur le ministre, vous avez déclaré en commission de la Chambre, que la Belgique soutenait les efforts des pays du groupe dit de Contadora. Pourriez-vous me faire savoir de quelle manière concrète ces efforts sont soutenus, quelles initiatives ont éventuellement été prises pour infléchir les positions américaines à cet égard ? J'aimerais également savoir si la

Belgique fait en sorte que la Communauté européenne soutienne dans son ensemble les initiatives des pays du groupe de Contadora.

Enfin, j'aimerais également savoir où en sont les préparatifs de retour à la démocratie à la Grenade, puisqu'il paraît que c'est pour cette raison que les Etats-Unis y sont intervenus. D'après le journal *Le Monde*, qui a donné cette information il y a quelques semaines, il semblerait que ces préparatifs n'avancent guère, du fait du gouverneur général Sir Paul Scoon. Du moins à en croire l'un de ses ministres, qui a « claqué la porte » du gouvernement pour protester contre les méthodes autoritaires de ce représentant de Sa Gracieuse Majesté.

Puisqu'il est question des Etats-Unis, je serais heureux de connaître la position du gouvernement belge à l'égard des récentes déclarations de M. Kissinger concernant l'Otan qu'une partie de la presse a jugée inopportunes, voire maladroites.

Avant de conclure, j'aimerais aborder brièvement un autre problème d'importance : l'apartheid en Afrique du Sud.

Alors que ce pays vient de se doter d'une nouvelle Constitution qui associe faussement les minorités indiennes et métisses au pouvoir, tout en oubliant la majorité noire, alors que la sécheresse sévit de manière catastrophique dans les bantoustans « indépendants », qu'on assiste à des simulacres d'élections pour les conseils municipaux des villes noires, la Belgique, par la voix de son représentant à l'Onu a, au cours de l'année

1983, émis quatre votes négatifs sur des motions adoptées par la grande majorité des Etats membres de cette assemblée, trois votes positifs et s'est abstenue à trois reprises, à propos de l'apartheid en Afrique du Sud.

Pourriez-vous me donner quelques éclaircissements à cet égard, monsieur le ministre, parce qu'il me paraît — et vous serez certainement d'accord avec moi — que la démocratie postule un contrôle régulier du gouvernement par le Parlement; je n'innove en rien en ce disant. Mais un ensemble de circonstances fait que les informations sur les votes des représentants du gouvernement belge dans les diverses institutions internationales étant insuffisantes, le Parlement peut difficilement remplir son rôle. (*Applaudissements sur les bancs socialistes.*)

M. le Président. — Nous poursuivrons cette discussion cet après-midi à 14 heures.

Wij zullen deze bespreking deze namiddag te 14 uur voortzetten.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(*La séance est levée à 12 h 25 m.*)

(*De vergadering wordt gesloten te 12 u. 25 m.*)